

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity
Pedagogické asistentství anglického a ruského jazyka a
literatury pro základní školy
Katedra Pedagogiky



BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Analýza ruské učebnice- Raduga po-novomu 2

Kateřina Bednářová

2015

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

"Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: Analýza ruské učebnice – Raduga ponovomu 2 zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly řádně citovány dle citační normy a jsou uvedeny v seznamu použité literatury a zdrojů."

Podpis autora práce

.....

PODĚKOVÁNÍ

Zde bych velice ráda poděkovala vedoucímu práce PaedDr. Janu Šťávovi, Csc. za pozorné vedení mé bakalářské práce, ochotu, cenný čas a vstřícný přístup.

ANOTACE

V teoretické části bakalářské práce, která nese název *Analýza ruské učebnice Raduga po-novomu 2* se zabýváme pouze teoretickým pojmem učebnice, jejími funkcemi a strukturami. V praktické části porovnáváme učebnici Raduga po-novomu 2 s teoretickou částí a to po stránce strukturní a obsahové. Záměrem této práce je poskytnout užitečné informace, které mohou být předlohou pro výběr vhodné učebnice ruského jazyka. Učitelé by měli brát ohled na učebnice, které volí jako stěžejní pro své hodiny, a právě proto budeme rozebírat učebnici Raduga po-novomu 2, zdali splňuje všechny podmínky vhodné učebnice.

In the theoretical part of the bachelor thesis, titled *Analysis of the Russian textbook Raduga-2 novomu*, we discuss about term - textbook, its functions and structures. In the practical part we compare textbook Raduga po-novomu 2 with the theoretical part especially its structure and content. The aim of this work is to provide useful information that can be used as a model for the selection of suitable textbooks for lessons of Russian language. Teachers should take into account the textbooks, which they select as crucial for their lessons, and that is why we are going to discuss about textbook called Raduga po-novomu 2, if it fulfills all conditions to be considered as a suitable textbook.

KLÍČOVÁ SLOVA

analýza, učebnice, gramatika, cizí jazyk, strukturní komponenty, SERR, RVP, ruský jazyk, kurikulum

analysis, textbook, grammar, foreign language, structural components, CEFR, RVP, Russian language, curriculum

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

MDP - materiální didaktické prostředky

MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

RVP - Rámcový vzdělávací program

RVP PV - Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

RVP ZV - Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

SERR - Společný evropský referenční rámec

ŠVP - Školní vzdělávací program

UP - učební pomůcka

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST	10
1. PŮVOD PÍSMO.....	10
1.1 SUMEROVÉ.....	10
1.2 PÍSMO U SUMERŮ	11
1.3 KLÍNOVÉ PÍSMO.....	12
1.4 ROZLUŠTĚNÍ KLÍNOVÉHO PÍSMO	13
1.5 ŠKOLA V SUMERU	14
2. UČEBNICE JAKO PRVEK KURIKULÁRNÍHO PROJEKTU	15
2.1 KLÍČOVÉ KOMPETENCE	16
2.1.1 KLÍČOVÉ KOMPETENCE K UČENÍ	17
2.2 JAZYK A JAZYKOVÁ KOMUNIKACE	17
2.2.1 DOPLŇUJÍCÍ VZDĚLÁVACÍ OBORY	18
3. UČEBNICE JAKO SOUČÁST MATERIÁLNÍCH DIDAKTICKÝCH PROSTŘEDKŮ	20
3.1 KLASIFIKACE DIDAKTICKÝCH PROSTŘEDKŮ.....	20
3.2 UČEBNÍ POMŮCKY	22
4. UČEBNICE JAKO DRUH ŠKOLNÍCH DIDAKTICKÝCH TEXTŮ	24
5. UČEBNICE.....	26
5.2 FUNKCE UČEBNICE.....	26
5.3 STRUKTURNÍ KOMPONENTY UČEBNICE	27
6. SPOLEČNÝ EVROPSKÝ REFERENČNÍ RÁMEC	31
6.1 GLOBÁLNĚ POJATÁ STUPNICE	32
6.2 SERR A RADUGA PO-NOVOMU 2	33
6.2.1 POROZUMĚNÍ	34
6.2.2 ÚSTNÍ PROJEV	35
6.2.3 PSANÍ	36

PRAKTICKÁ ČÁST.....	37
7. RADUGA PO-NOVOMU	37
8. KLASIFIKACE VÝZKUMU UČEBNIC	38
8.1 PŘEDMĚT VÝZKUMU UČEBNIC	39
9. DIDAKTICKÁ VYBAVENOST UČEBNICE RADUGA PO-NOVOMU 2.....	40
9.1 APARÁT PREZENTACE UČIVA	40
9.2 APARÁT ŘÍZENÍ UČEBNIC	44
9.3 APARÁT ORIENTACE	49
10. JAZYKOVÉ PROSTŘEDKY	52
10.1 SLOVNÍ ZÁSoba CIZÍHO JAZYKA	53
10.2 MLUVNICKÁ STAVBA CIZÍHO JAZYKA	57
10.3 ZVUKOVÁ PODOBA CIZÍHO JAZYKA	61
10.4 PSANÁ PODOBA CIZÍHO JAZYKA	64
ZÁVĚR	68
PE3IOME	71
POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE.....	71
SEZNAM POUŽITÝCH SCHÉMAT A TABULEK	75

Úvod

"Knihy musí předkládat všechno srozumitelně a přístupně, tak aby žákům podávaly světlo, s jehož pomocí mohou sami porozumět všemu i bez učitele..."

Smysl toho je, že nesmíme žáka obtěžovat věcmi, které jsou vzdáleny jeho věku, jeho chápavosti a současného stavu, aby se nemusil potýkat s prázdnými stíny..."

J.A. Komenský, Velká didaktika, 1657

Velkou diskuzí se v posledních letech staly právě učebnice, které byly považovány za zastaralé, a které nemají nejmenší šanci pokořit rok 2000 v době, kdy užívání elektroniky závratně stoupá. Ale za posledních 25 let se rozšířily tak hojně, že zničily veškeré pochybnosti o jejich existenci i v budoucnu.

"Vždyť učebnice jsou takovým prostředkem ve sféře vzdělávání, který nejenže si zachoval důležité místo v průběhu staletí až dodnes, ale dokonce i existence počítačů, CD-ROM a multimédií se jeví klasická tištěná učebnice i do budoucna jako nenahraditelný didaktický prostředek." (Průcha, 1998, str. 7)

Záměrem této práce je poskytnout užitečné informace, které mohou být předlohou pro výběr vhodné učebnice ruského jazyka, které kladou důraz na správné funkce a struktury učebnic, aby dosáhly efektivně svého cíle a to předání informace studentům a pomoc v osvojování učiva.

V této bakalářské práci se zaměříme na strukturu ruské učebnice Raduga ponovomu 2 a také na jazykové prostředky, které jsou v ní obsaženy. Praktická část věcně navazuje na část teoretickou, kde se opíráme o holá fakta metodiků. Budeme se snažit poskytnout dostatečné informace o tom, zdali je tato učebnice správně nastavená, tudíž jestli splňuje funkci řídicí učení a zdali obsahuje veškeré jazykové prostředky k tomu určené.

Ruský jazyk prožívá návrat do škol jakožto cizí jazyk, a vhodných učebnic k výuce právě tohoto jazyka je pramálo. Učitelé by měli brát ohled na učebnice, které volí jako stěžejní pro své hodiny, a právě proto budeme rozebírat učebnici Raduga ponovomu 2, zdali splňuje všechny podmínky vhodné učebnice.

Hlavními zdroji pro analýzu této bakalářské práce jsou metodici Hendrich, Průcha, Obst a Kalous, podle kterých je vedena struktura této práce. Od každého odborníka se soustředíme pouze na určité části jejich výzkumu a jsou zaznamenány jak v teoretické, tak praktické části. V rámci naší analýzy se zaměřujeme na část výzkumu, která se zabývá strukturou učebnic podle odborníků Obsta a Kalouse, a následně rozebíráme jazykové prostředky, které jsou v učebnici zastoupeny podle Josefa Hendricha.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části a to teoretickou a praktickou část. V teoretické části se nachází 6 kapitol, které se jakýkoliv způsobem vztahují k analýze učebnice. V první kapitole se podrobně zabýváme původem písma, a odkud písmo vlastně pochází, neboť právě písmo je základem všech textů. V další kapitole jsou zaměřeny na pojem učebnice a do jakých součástí ji můžeme vztahovat. Dále se zaměřujeme na jazykové úrovně dané učebnice, a co tento pojem obnáší. V praktické části vyhodnocujeme plnost všech strukturních komponentů, zdali se v učebnici nachází nebo nikoliv. Druhý úsek praktické části je věnován jazykovým prostředkům učebnice a porovnáváme ji s metodikem Hendrichem, zdali je učebnice správně nastavená k osvojování učiva na základních a středních školách. Podkládáme veškeré informace v grafech, které se vztahují k daným jazykovým prostředkům, pro věrohodnost našeho tvrzení.

TEORETICKÁ ČÁST

1. PŮVOD PÍSMO

První kapitulu této bakalářské práce budeme věnovat písmu. Písmo je základem všech textů, tudíž i učebnic. Zmíněn bude jeho prvopočátek a zároveň i první zmínky o různých textech. Písmo a všechny záhady kolem něj provázejí člověka od dětství až po nejzazší mez dospělosti. Písmu vděčíme za zprostředkování našeho všestranného vzdělání, za veškerý pokrok, jehož lidstvo ve svém vývoji dosáhlo.

První otázka na téma písmo zní: co vlastně můžeme za písmo považovat? Názorů o tomto aspektu je velké množství a vědci se v mnohém rozcházejí. Jedna skupina považuje za písmo již primitivní pokus o jakékoliv sdělení nějaké skutečnosti (později i myšlenky) druhému. Avšak většina vědců považuje za počátek písma ten okamžik, kdy znaky začali poprvé označovat tzv. *jazykovou jednotku*, ať už celé slovo, slabiku nebo hlásku. Vynález písma byl jedním z největších objevů, který ukončil miliony let pravěku a nechal započít nové době - starověku. Podle vědců nejstarší písma světa vznikala před rokem 5000 v oblasti Číny, Sumeru (Mezopotámie) a Egyptu a ve Střední Americe. (Mojdl 2005)

1.1 SUMEROVÉ

"Před sto lety se o Sumerech nevědělo téměř nic, před padesáti málo. Dnes víme, že to byl první historicky známý národ na naší zeměkouli. Ba co víc - národ snad s největším původním vkladem do všelidské kultury! Sumerové první vynalezli písmo a lidstvo tím vstoupilo do nové epochy: z předhistorie do historie. Jsou první známí stavitelé měst, první známí zemědělci, první známí zakladatelé státu. Sumerové jsou vynálezci kola; je to po zapálení ohně nejvýznamnější technický objev člověka. Sumerové vytvořili velkolepá umělecká díla z hlíny, kamene a kovu; jejich básněmi začínají dějiny světové literatury. Více než tisíc let hráli průkopnickou úlohu na jevišti dějin: když na ně vstoupili, nestály ještě egyptské pyramidy, a když z něho ustoupili, chybělo tolik století do začátku

našeho letopočtu, kolik jich od něho uplynulo. Žasneme nad výkony tohoto národa, který snad neměl nikdy víc než milion příslušníků a obýval území o velikosti jednoho našeho kraje. Postup dějin a pokrok civilizace přikryl Sumery nánosem zapomenutí. Ale lidstvo, které zmapovalo polární pláň, změřilo hloubky oceánu a proniklo do vnitra hmoty a dalek vesmíru, nemohlo nechat Sumery v říši neznáma. Objevilo je." (Matouš, Klíma, 1983, str. 9)

V jižní části Mezopotámie mezi řekami Eufrat a Tigris existovala tato starověká civilizace. Sumerové jsou považováni za jednu z nejstarších civilizací světa, kterou řadíme do let 4000 př. n. l. - 2000 př. n. l. Sumerové byli ve svém rodném jazyce označováni jako „Černohlavci“. Dnes se tato oblast jmenuje Irák a má 440 000 km², 9 miliónů obyvatel a je republikou. Na počátku se oblast Sumeru skládala z několika desítek navzájem nezávislých městských států, o čemž máme bezpečné zprávy, které říkají, že staré vesnice zde vznikali už před 5000 lety. První zmínky o jejich příchodu do Mezopotámie jsou přibližně kolem roku 4000 př. n. l. a hovořili jazykem, který doposud nedokážeme přiřadit k ostatním nám známým jazykovým rodinám, a to sumerštinou. Byly zjištěny spojitosti mezi sumerštinou a austronéskými nebo indoevropskými jazyky, proto se mluví o pravděpodobném příchodu z oblasti povodí Indu. (Matouš, Klíma, 1983)

1.2 PÍSMO U SUMERŮ

Vynález písma byl jedním z největších objevů, který ukončil miliony let pravěku a nechal započít nové době - starověku. Podle vědců nejstarší písma světa vznikala před rokem 5000 v oblasti Číny, Sumeru a Egyptu. Písmo ovládali pouze vzdělání, což byli zprvu kněží a písaři. Jedním z velkých pokroků od piktografického písma k našemu bylo vytvoření hláskové abecedy Foiničany.

Pro psaní se dříve používal kámen, neboť byl nejtrvalejším materiálem, který přetrvává věky, díky němuž Champollion podle Rosettské desky rozluštil egyptské hieroglyfy. Ale toto vyrývání do kamene nebylo vůbec praktické, proto se pro běžné psaní začali používat materiály jiné. Na rozdíl od Egypta, kde byl dostatek kamene a papyru, psalo se v Mezopotámii především od hlíny. Přesněji řečeno používali se tabulky vyrobené z hlíny, které měly velikost lidské dlaně. Do vlhkého a měkkého povrchu tabulky vrýval písař obrázkové znaky sumerského písma. Jako písátko sloužilo dřevěné

nebo bronzové rydlo s ostrým koncem, častěji však kus rákosu s jedním koncem seříznutým do špičky. Chyby se odstraňovaly jednoduše: namočeným prstem se zamáznuly. Po dokončení textu se destičky nechaly vysušit na slunci a málokdy se vypalovaly, avšak díky vypalování tabulky vydržely mnohem déle - až do současnosti. V 6. - 5. století před naším letopočtem se na Blízkém východě začal vyrábět pergamen. (Matouš, Klíma 1983)

1.3 KLÍNOVÉ PÍSMO

V Mezopotámii znali písmo už na přelomu 4. a 3. tisíciletí př. n. l. Sumerové jsou všeobecně považováni za vynálezce písma. Písmo na Blízkém východě se zavedlo v rámci zapisování zemědělských a obchodních aktivit. Palácoví a chrámoví úředníci se museli starat o velké množství dobytka a obilí, které se nacházelo se na jejich skladech, ale počty se tak často měnili, že nebylo možné si vše pamatovat. A to byl prvopočátek písma.

Klínové písmo prošlo mnoha několika etapami vývoje od obrázkového po slabikové. Když Sumerové používali obrázkové znaky, měl jeden obrázek význam jen namalovaného předmětu - byl to ideografický způsob psaní. V jejich rámci se měnily jednotlivé znaky a snižoval se jejich počet. Bylo to uskutečnitelné z toho důvodu, že stejně jako u egyptského písma se pojmy vyjadřovali i v jiných kombinacích znaků pro jiné pojmy. Od roku 3100 až do roku 2100 př. K. se počet znaků zmenšilo z 2000 na pouhých asi 600.

Zprvu bylo písmo obrázkové, ale později se piktogramy změnili v ideogramy. Jelikož se psalo do hlíny, mělo na to velký vliv počasí, kterým se snižovala čitelnost tohoto písma, a proto se postupem času zjednodušovalo. A to byl počátek klínového písma. Během dalšího vývoje se forma sumerského obrázkového písma stále více vázala na fonetickou hodnotu slov. *"Tak, jak se zjednodušovalo obrázkové písmo Egyptanů v písmo hieratické a posléze démonické, měnilo se k jednoduššímu i písmo Sumerů. Pojem klínové písmo zná určitě každý z nás. Proč se sumerskému písmu říká právě takto, je patrné z tvaru písemných znaků. Ty skutečně vypadají jako stojící nebo ležící klínky."* (Durd'ovič, 1995, str. 11)

Základem ke klínovému písmu byly čtyři druhy klínů: *kolmý, vodorovný, šikmý a sdružení dvou šikmých klínů*. Klínové písmo vzniklo různým kombinováním, sestavováním a sdružováním těchto čtyř základních klínů. Původně se psalo zprava doleva shora dolů. Nejvýznamnější změna nastala kolem roku 2500 př. K., protože se při psaní písmo smazávalo píšící rukou, přešlo se k lepšímu způsobu - začalo se psát vodorovně zleva doprava a jednotlivé znaky se stočili o 90° doleva. (Ďurďovič, 1995)

1.4 ROZLUŠTĚNÍ KLÍNOVÉHO PÍSMÁ

O rozluštění klínového písma se pokoušelo mnoho vědců, filologů a badatelů. Vědci nad klínopisem dlouho polemizovali, zdali je to vůbec písmo. *"Nejsou to jen ornamenty? Vypadalo to jako „stopy ptáků, kteří přeběhli po mokřím písku“.* Zdálo se *nesrozumitelnější než egyptské hieroglyfy: egyptský hieroglyf byl obraz, klínopisný znak byla abstrakce."* (Mojdl, 2005, str. 40)

K rozluštění klínového písma přispěl nejvíce sedmadvacetiletý německý filolog Georg F. Grotefend (1775 – 1853), když v roce 1802 rozluštil část staroperského nápisu z Persepole. *"Nikdy nebyl v Mezopotámii a nikdy neviděl originál klínového nápisu; o klínovém písmu věděl jen tolik, že kdysi existovalo. Když jednou tvrdil jeho přítel Fiorillo, tajemník univerzitní knihovny, že toto písmo nelze rozluštit, vsadil se s ním, že to dokáže."* (Zamrovský, 1983, str. 41) A také ho rozluštil v roce 1802. Rozluštění klínového písma nebylo vůbec jednoduché, neboť nikdo nevěděl, zdali je písmo slabičné či hláskové, četli se zleva či zprava. *"Z houští omylů a planých teorií si vybral několik domněnek: za první, že na persepolských nápisech jsou 3 druhy písma, a teda texty ve třech jazycích; za druhé, že tyto nápisy pocházejí asi z dob staroperské dynastie Achaimenovců, která vládla od první čtvrtiny 6. století př. n. l. do konce druhé třetiny 4. stol. př. n. l.; za třetí, že jeden z těchto nápisů je pravděpodobně ve staroperštině, a za čtvrté, že písmo tohoto staroperského nápisu je abecední a že často se opakující šikmý klín je pravděpodobně rozdělovací znaménko mezi slovy."* (Zamarovský, 1983, str. 41-42)

Dále došel k závěru, že písař psal vertikální čáry shora dolů a horizontální zleva doprava, jinak by si smazal již napsaný text. Odvodil jména králů a srovnával je s těmi z řečtiny. Grotefend sázku vyhrál, ale dnes víme, že se mu podařilo správně rozluštit pouze

10 písmen. Jeho následovníkem byl Angličan Henry Rawlison. Spolu se svým týmem se dopátral zbývajícím znakům klínového písma. (Zamarovský, 1983)

Na rozdíl od egyptologů či asyriologů, kteří své texty dnes čtou, sumerologové je musí stále luštit. Přestože většina znaků je bezpečně určena, dodnes existují takové, které nebyli rozšifrovány. Dochovalo se několik textů, které jsou považovány za prvopočátní světovou literaturu, která zároveň dosahovala poprvé vrcholu. *"O staletí jsou sumerská přísloví starší než egyptská Naučení, o dvě tisíciletí jsou starší než biblická Kniha přísloví. Chetitský Hymnus na slunce vznikl o 10 století později než sumerské hymny, první sumerské eposy vznikly nejméně patnáct se let před Homérovou Íliadou a Odysseí."* (Zamarovský, 1983, str. 219)

1.5 ŠKOLA V SUMERU

Sumerové vynikali svými příslovími, básněmi, nářky, zpěvy, eposy, ale zachovaly se také například soudní protokoly. Dochovala se však také pozoruhodná literární skladba, známá pod názvem *Den školáka*.

Tento dochovaný úryvek nám dává možnost nahlédnout do školního prostředí 21 století před naším letopočtem. Školy se nazývaly "*domy tabulek*" a jejímu řediteli se říkalo "*otec domu tabulek*", jeho náměstek měl titul "*velký bratr*" a žákům se říkalo "*synové domu tabulek*" (dívky do škol nechodily). "*Vyučovalo se ve společných třídách a žáci seděli po dvou nebo po třech na nízkých lavicích, "písanky" si dělali sami z hlíny.*" (Zamarovský, 1983, str. 289) O školních osnovách máme přesné záznamy, neboť se dochovalo velké množství tabulek s úkoly z botaniky, zoologie, mineralogie, zeměpisu a matematiky. (Zamarovský, 1893)

2. UČEBNICE JAKO PRVEK KURIKULÁRNÍHO PROJEKTU

V nejobecnějším vymezení učebnici můžeme zařadit do součásti kurikulárních projektů, které se u nás nazývají jako vzdělávací programy. Kurikulárními dokumenty utvářenými na státní a školní úrovni se řídí obsah učebnic. *"Státní úroveň je tvořena rámcovými vzdělávacími programy (dále RVP), školní úroveň pak představuje školní vzdělávací program (dále ŠVP), podle kterých se uskutečňuje výuka na jednotlivých školách."* (Zormanová, 2014, str. 191)

Každá jednotlivá úroveň vzdělání je závazně určená přímo RVP, všichni žáci by tedy měli tuto úroveň získat, a je odvozena od stavu, kterého je dosaženo po jednotlivých fázích vzdělávání – a tedy ne pouze od toho, co se žák má dozvědět a naučit, ale i od samotného prokázání jeho vědomostních schopností. Tato úroveň je tedy jakýmsi mantinelem pro ředitele škol, popřípadě pro kantory, kteří si podle tohoto schématu určují své vlastní osnovy a podoby vzdělávání na své škole. Zůstává jim tedy i zodpovědnost za formu a kvalitu vzdělávání v jejich institutu. (RVP, 2005)

Specifické principy RVP pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV):

- Přímým svým pojetím navazuje na RVP PV (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání) a je výchozím bodem pro vznik rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání.
- RVP ZV komplexně zahrnuje veškeré společné materiály, které jsou nutné pro vzdělávání žáků ve všech typech škol, které realizují jak základní vzdělávání, tak i víceleté střední školy.
- Definiuje úroveň klíčových kompetencí, které by měli žáci dosáhnout po absolvování základního vzdělávání.
- Udává úroveň vzdělávacích obsahů, neboli očekávané výstupy a učivo na takové úrovni, která by měla být osvojena žáky v základním vzdělávání.
- Prosazuje realizaci vzdělávacích programů a postupů v obecné rovině jakožto i v rovině individuálních potřeb žáků včetně odlišných metod a forem výuky.

- Zprostředkovává modifikaci vzdělávacích obsahů pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.
- Pro možný vstup do středního vzdělávání je RVP závazným bodem při stanovování požadavků přijímacího řízení středních škol. (RVP, 2005)

Školní vzdělávací program (ŠVP) můžeme chápat jako pedagogický či školský dokument, který podle zákona musí vytvářet každá škola. Zároveň ŠVP vychází a je zpracováván podle RVP ZV přičemž škola vytváří a prezentuje zaměření dané školy. Školy mohou zohledňovat různé potřeby a zájmy žáků či požadavky rodičů, přičemž kladou důraz na sociální a regionální prostředí školy, ve kterém bude vzdělávání probíhat. Za realizaci ŠVP jsou spoluodpovědní všichni učitelé, kteří se na jeho sestavování podílejí, přičemž ředitel především odpovídá za to, aby vypracování ŠVP bylo v souladu s RVP ZV, ze kterého vychází. Mimo jiné ŠVP obsahuje i učební osnovy, jejichž obsah by měl vycházet opět z obsahu RVP. (RVP, 2005)

2.1 KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Podle rámcového vzdělávání pro základní školy definujeme pojem klíčové kompetence:

"Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti." (RVP, 2005, str. 6)

Osvojování klíčových kompetencí je dlouhodobý a složitý proces, který začíná už v předškolním věku, pokračuje základním a středním vzděláním. Tento proces je důležitý pro vstup žáka do života a do pracovního procesu, a tudíž je i základem pro jeho celoživotní učení. Cílem vzdělávání je připravit žáka na další vzdělávání, avšak dosažitelnými klíčovými kompetencemi odpovídající jeho mentálnímu věku. (RVP, 2005)

V průběhu základního vzdělávání jsou podle RVP ZV za důležité považovány tyto klíčové kompetence:

- Kompetence k učení
- Kompetence k řešení problémů
- Kompetence komunikativní
- Kompetence sociální a personální
- Kompetence občanské
- Kompetence pracovní (RVP, 2005)

2.1.1 KLÍČOVÉ KOMPETENCE K UČENÍ

V předešlé kapitole jsme definovali pojem klíčové kompetence, nicméně půjdeme více do hloubky a zaměříme se pouze na klíčové kompetence k učení, které jsou propojeny se vzděláváním a tvoří tak jeho nedílnou součást. Tudíž podle RVP ZV je žák na konci vzdělávání schopen:

- Využívat efektivní způsob učení, pro který používá vhodné způsoby a strategie, zvládá řídit vlastní učení a dokáže se motivovat pro další studium a dokáže pozitivně hodnotit přínos učení pro svůj život.
- Efektivně získávat a řídit poznatky a informace, přičemž využívá různé strategie učení a to při samostatné nebo i skupinové práci. Je schopen ohodnotit svojí činnost založenou na pracovitosti.
- Používat běžně vyskytující se termíny a symboly, uvádět věci do souvislostí a zároveň propojuje nabyté poznatky a utváří si tak komplexnější pohled.
- Zvládat kriticky posuzovat a experimentovat s různými zdroji informací a z těchto získaných informací vyvozuje závěry pro využití do budoucna a hodnotí je z hlediska věrohodnosti.
- Poznat podstatu a cíl učení a má k učení jako takovému kladný vztah, plánuje vlastní zdokonalení a vymezí i překážky, které mu k učení brání. (RVP, 2005)

2.2 JAZYK A JAZYKOVÁ KOMUNIKACE

Ve výchovně vzdělávacím procesu zastává stěžejní postavení právě vzdělávací oblast *Jazyk a jazyková komunikace*. *"Dobrá úroveň jazykové kultury patří k podstatným*

znakům všeobecné vyspělosti absolventa základního vzdělávání." (RVP, 2005, str.12)

Právě vyučování zaměřené na jazyk se snaží studenta vybavit takovými dovednostmi, aby byl schopen porozumět různým jazykovým sdělením, aby se sám dokázal vhodně a správně vyjadřovat a zároveň, aby byl schopný výsledky svého poznání uplatnit v praxi. Vzdělávací oblast *Jazyk a jazyková komunikace* se praktikuje ve vzdělávacích oborech jako je Český jazyk a literatura, Cizí jazyk a Další cizí jazyk. Poslední dva jmenované obory se podílejí na objevování takových skutečností, které přesahují hranice zprostředkované jazykem mateřským. Právě studium neboli osvojování cizích jazyků vede ke snižování jazykové bariéry a také "*prohlubuje vědomí závažnosti vzájemného mezinárodního porozumění a tolerance a vytváří podmínky pro spolupráci škol na mezinárodních projektech.*" (RVP, 2005, str.13)

2.2.1 DOPLŇUJÍCÍ VZDĚLÁVACÍ OBORY

V této podkapitole definujeme obsahy vzdělávacího oboru takzvané doplňující, což ve vztahu k učebnímu souboru *Raduga po-novomu* je obor Další cizí jazyk. Celkově tyto vzdělávací obory nespádají do součástí základního vzdělávání, ale, jak již napovídá tento název, pouze rozšiřuje a doplňuje vzdělávací obsah.

Rozhodli jsme se definovat vzdělávací obsah vzdělávacího oboru pro druhý stupeň, neboť učební soubor *Raduga po-novomu* je určený studentům základní školy pro druhý stupeň nebo studentům střední školy. V České republice se za hlavní vyučovací cizí jazyk považuje především angličtina a němčina, které se už v dnešní době začínají žáci učit na prvním stupni základní školy. Ruský jazyk v současnosti bývá řazen jako volitelný spolu se španělštinou a francouzštinou, které bývají nabízeny až na druhém stupni základního vzdělávání.

Učivo podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (viz kapitola 6) by mělo odpovídat jazykové úrovni A1 (začátečník). Učivo by proto mělo podle RVP ZV obsahovat tyto složky, aby dovedli studenta k úrovni A1:

- **základní pravidla komunikace v běžných každodenních situacích** - pozdrav, poděkování, představování;
- **jednoduchá sdělení** - adresa, blahopřání, pozdrav a dopis z prázdnin, omluva, žádost;

- **tematické okruhy** - domov, rodina, škola, volný čas a zájmová činnost, oblékání a nákupy, příroda a počasí, tradice a zvyky, svátky, důležité zeměpisné údaje;
- **slovní zásoba a tvoření slov** - synonyma, antonyma, význam slov v kontextu;
- **základní gramatické struktury a typy vět, základy lexikálního principu pravopisu slov** - věta jednoduchá, tvorba otázky a záporu, pořádek slov ve větě (RVP, 2005, str.78)

3. UČEBNICE JAKO SOUČÁST MATERIÁLNÍCH DIDAKTICKÝCH PROSTŘEDKŮ

Materiální didaktické prostředky (dále MDP) představují důležitou didaktickou kategorii, která zahrnuje všechny materiální předměty, které zefektivňují průběh vyučovacího procesu a pomáhají žákům k osvojení nových informací. Tyto prostředky se vyvíjeli v průběhu vývoje civilizace v závislosti na určité dosažené stupně techniky či kultury. S odstupem času a vývojem se ve výuce objevují mechanizace a automatizace, např. použití počítačových programů, nahrávek, či diaprojekce. Je důležité na učebnici nahlížet ve vztahu k vlastnostem a fungování dalších didaktických prostředků zastoupených ve výuce. (Kurelová, 2001)

3.1 KLASIFIKACE DIDAKTICKÝCH PROSTŘEDKŮ

MDP můžeme rozdělit podle jejich vztahu k učivu, čili jestli nesou obsahově specifickou učební informaci. Existuje mnoho dělení MDP, ale jedno které patří mezi nejprůhlednější podle Rambouska a kol. a Trebišovského a kol. uvedeme v následující tabulce. (Kurelová, 2001)

KLASIFIKACE MATERIÁLNÍCH DIDAKTICKÝCH PROSTŘEDKŮ

- UČEBNÍ POMŮCKY

- 1. Originální předměty a reálné skutečnosti**

- a) Přírodniny - v původním stavu - minerály, rostliny
- upravené - vycpaniny, lihové preparáty
- b) výtvary a výrobky - v původním stavu - vzorky výrobků, přístroje, umělecká díla
- c) jevy a děje - fyzikální, chemické, geologické aj.
- d) zvuky - reálné zvuky, hlasové a hudební projevy

2. Zobrazení a znázornění předmětů a skutečnosti

- a) Modely - statické, funkční, stavebnicové...
- b) Zobrazení - prezentovaná přímo - školní obrazy, fotografie, mapy
- prezentovaná pomocí didaktické techniky - statické, dynamické, např. pomocí audiovizuální a výpočetní techniky
- c) zvukové záznamy - magnetické, optické

3. Textové pomůcky

- a) Učebnice - klasické, programované
- b) pracovní materiály - pracovní sešity, studijní návody, sbírky úloh, tabulky, atlasy
- c) doplňková a pomocná literatura - časopisy, encyklopedie

4. Pořady a programy prezentované didaktickou technikou

- a) Pořady - diafonové, televizní, rozhlasové
- b) Programy - pro vyučovací stroje, výukové soustavy či počítače

5. Speciální pomůcky - žakovské experimentální soustavy

- pomůcky pro tělesnou výchovu

• TECHNICKÉ VÝUKOVÉ PROSTŘEDKY

- 1. **Auditivní technika** - magnetofony, gramofony, školní rozhlas, sluchátková souprava, přehrávače CD desek
- 2. **Vizuální technika** - pro diaprojekci
 - zpětnou projekci
 - dynamickou projekci
- 3. **Audiovizuální technika** - pro projekci diafonu
 - filmové projektory
 - magnetoskopy, videorekordéry
 - videotechnika, televizní technika
 - multimediální systémy na bázi počítačů
- 4. **Technika řídicí a hodnotící** - zpětnovazební systémy
 - výukové počítačové systémy
 - osobní počítače
 - trenažéry

- ORGANIZAČNÍ A REPROGRAFICKÁ TECHNIKA
 - fotolaboratoře
 - kopírovací a rozmnožovací stroje
 - rozhlasová studia
 - počítače, počítačové sítě
 - databázové systémy (CD ROM disky)

- VÝUKOVÉ PROPSTORY A JEJICH VYBAVENÍ
 - učebny se zařízením pro reprodukci audiovizuálních pomůcek
 - odborné učebny
 - počítačové učebny
 - laboratoře
 - dílny, školní pozemky
 - tělocvičny, hudební a dramatické sály

- VYBAVENÍ UČITELE A ŽÁKA
 - psací potřeby
 - kreslicí a rýsovací potřeby
 - kalkulátory, přenosné počítače - notebooky, laptopy
 - cvičební úbor, pracovní oděv

(Kurelová, 2001, str. 127-128)

3.2 UČEBNÍ POMŮCKY

Učební pomůcka (dále UP) je součástí přenosového kanálu mezi učitelem a žákem, které se používají ve výchovně vzdělávacím procesu a to k osvojení a prohloubení vědomostí či dovedností. UP se jeví přímou cestou zprostředkující žákům poznání skutečnosti a snaží se o zefektivňování výuky, což klade stále se zvyšující důraz na učitele, aby dané pomůcky používal pedagogicky správně. UP podle Josefa Maňáka (1991) plní důležité funkce ve vzdělávacím procesu, které můžeme rozdělit do následujících skupin:

FUNKCE UČEBNÍCH POMŮCEK

1. ***funkce gnozeologická*** - realizace jednoty konkrétního a abstraktního
2. ***funkce intelektuální*** - rozvoj vnímání, pozornosti, myšlení
3. ***funkce komunikativnosti a sociability*** - usnadnění komunikace, navozování vztahů, pochopení sdělovaných obsahů
4. ***funkce výchovná*** - působení na celkový rozvoj osobnosti žáka (Maňák, 1990, str. 58)

4. UČEBNICE JAKO DRUH ŠKOLNÍCH DIDAKTICKÝCH TEXTŮ

Učebnice je jeden z nejrozšířenějších a nejvyužívanějších prostředků ke vzdělávání, ale není jediným. Ve školní výuce se můžeme setkat s řadou různých textů, které včetně učebnic řadíme do různorodého souboru školních didaktických textů, což můžeme charakterizovat jako texty, které jsou speciálně konstruovány pro vyučování.

TIPOLOGIE ŠKOLNÍCH DIDAKTICKÝCH TEXTŮ

- *učebnice*
- *cvičebnice*
- *slabikáře*
- *čítanky*
- *sborníky*
- *didaktické příručky*
- *sbírky*
- *stručná mluvnice česká nebo jiná normativní mluvnice v adaptované školní verzi*
- *slovníky (výkladové či překladové)*
- *zpěvníky*
- *atlasy a mapy*
- *odborné tabulky (matematické, fyzikální, chemické aj.)*
- *testy a testové manuály (pro různé vyučovací předměty nebo různé diagnostické účely)* (Průcha, 1998, str. 16)

Raduga po-novomu 2 je jednou učebnicí z ucelené řady navazujících učebnic, které provází studenty od úplného začátku studia ruského jazyka až po středně pokročilé. Tento komplex učebnic se skládá z pěti částí, které na sebe tematicky navazují. Každá tato učebnice je doplněná o pracovní sešit, ve kterém jsou obsaženy cvičení pro prohloubení učiva spojené s odpovídající učebnicí.

Jak již bylo zmíněno, učebnice navzdory očekávání zůstaly didaktickým prostředkem, a to nejrozšířenějším. Na rozdíl od elektronických učebnic, tištěná učebnice má nenahraditelné vlastnosti právě ve funkci didaktického prostředku:

- snadná dostupnost tištěných učebnic všem, přičemž nevyžadují žádné složité technické zařízení
- stránka ekonomická - k elektronickým učebnicím jsou potřeba drahé programy a zařízení, což je opakem tištěným učebnic
- stránka psychologická - jsou studenti (i učitelé) co preferují tištěnou učebnici před počítačovou verzí (Průcha, 1998)

5. UČEBNICE

Právě v učebnicích nabývá učivo nejkonkrétnější podoby a hraje důležitou roli v komunikaci učitel - žák. Učebnice se řadí mezi učební pomůcky, kde zaujímá významné místo již několik století. Existuje mnoho teorií o učebnicích a jejich tvoreb a evaluací, tudíž lze učebnice charakterizovat z různých pohledů a hledisek. Například Kalous a Obst tvrdí, že:

"Na učebnici se můžeme dívat také jako na učební prostředek, který mezi jinými materiálními didaktickými prostředky zaujímá rozhodující místo, neboť konkretizuje výukové cíle učebních osnov, vymezuje obsah a rozsah učiva, je prostředkem pro přestování dovedností všeho druhu. Učebnici můžeme nazývat i jako model scénáře výuky, jako prostředek komunikace žáka s učivem." (Kalous, 1998, str. 38)

Podle Čechové a Styblíka je učebnice definovaná jako:

"Učebnice je komplexní, kombinovaný typ označovaný někdy jako učební kniha, spojující učebnici, cvičebnici a čítanku v jeden celek: kniha obsahuje výchozí texty (jazykový materiál pro vyvození pojmů a pouček), výklad učiva nebo alespoň poučení (ve formě pouček) a cvičení; některé učebnice obsahují rejstříky a slovníky pojmů -termínů." (Čechová, 1989, str. 81)

Učebnice se převážně používá jako doplněk učitelova výkladu, proto musí být vybaveny aparátem řídící učení a musí být přizpůsobeny věkovým schopnostem žáků. Dále je kladen velký důraz na poskytované informace, které jsou ve školních učebnicích především základní.

5.2 FUNKCE UČEBNICE

"Funkcí učebnice se rozumí role, předpokládaný účel, který má tento didaktický prostředek plnit v reálném edukačním procesu." (Průcha, 1998, str. 19)

Funkce učebnic lze rozdělit do několika různých hledisek, avšak dosud nejpodrobnější klasifikaci vypracoval ruský odborník D. D. Zujev v knize *Školnyj učebnik* a rozlišil osm základních funkcí učebnice, které odborníci a D. D. Zujev chápou

jako komplex, který se v konkrétní učebnici může realizovat v různém obsahu a v odlišné intenzitě. (Průcha 1998)

FUNKCE UČEBNICE (taxonomie D. D. Zujeva)

1. **Informační funkce:** učebnice vymezuje obsah toho, co je předmětem vzdělávání v každém předmětu a určuje rozsah informací a učiva, které jsou určeny k tomu, aby si je žáci osvojili
2. **Transformační funkce:** přetransformované odborné informace z vědních oborů na základní informace přístupné žákům, aby byli srozumitelné a jasné
3. **Systematizační funkce:** učebnice je systematicky rozčleněná podle jednotlivých předmětů, ročníků a škol a vymezuje posloupnost učiva
4. **Zpevňovací a kontrolní funkce:** učebnice pomáhá studentům (pod vedením učitele) osvojit, kontrolovat a upevnit nové poznatky a vědomosti
5. **Sebevzdělávací funkce:** učebnice vzbuzuje v žácích zájem o studium, tedy vytváří učební motivaci a podněcuje žáky k samostatné práci s učebnicí
6. **Integrační funkce:** učebnice poskytuje základ pro chápání informací a začlenění poznatků, které žáci získávají z jiných zdrojů
7. **Koordinační funkce:** učebnice má návaznost k dalším didaktickým prostředkům, které ji doplňují
8. **Rozvojově výchovná funkce:** učebnice přispívá k vytváření harmonicky rozvinuté osobnosti, jako je například formování estetického vkusu (Průcha, 1998)

Tyto funkce jsou zastoupeny v závislosti například na vyučovacím předmětu či stupni školy. Koncept *funkce učebnice* nemá pouze teoretické pojetí, ale odráží se i v praxi a to především ve kvalitním vybavení učebnice, tj. aby náležitě obsahovala komponenty pro realizaci těchto funkcí. (Průcha, 1998)

5.3 STRUKTURNÍ KOMPONENTY UČEBNICE

"Strukturním komponentem školní učebnice je určitý blok prvků, který je v těsném vzájemném vztahu s jinými komponenty učebnice (s nimiž v souhrnu vytváří celistvý

system, má přesně vymezenou formu a své funkce realizuje pomocí vlastních prostředků)"
(Průcha, 1998, str. 21)

O výběru vhodné učebnice rozhoduje sám učitel, který musí zohlednit především soulad učebnice s osnovami, což mu usnadňuje práci. Jediné na co by měl brát velký ohled je, že obsahy u některých předmětů rychle zastarávají, a je proto nutné tento fakt brát na vědomí. Dalším kritériem pro výběr učebnice je její didaktické zpracování obsahu, neboť každý konkrétní předmět si žádá své osobité zpracování. V této podkapitole uvedeme přehled didakticky zpracované učebnice podle doc. PhDr. Zdeňka Kalhouse, CSc. a doc. PhDr. Otta Obsta, CSc.

Strukturu zpracování lze rozdělit do tří složek, které by měla učebnice obsahovat
- 1. *Aparát prezentace učiva*, 2. *Aparát řídicí učení* a 3. *Aparát orientační*.

1. APARÁT PREZENTACE UČIVA

A. verbální komponenty	B. obrazové komponenty
1. výkladový text prostý	1. umělecká ilustrace
2. výkladový text přehledný (přehledové tabulky, schémata aj. k výkladovému textu)	2. nauková ilustrace (schematické kresby, náčrty, modely aj.)
3. shrnutí učiva k celému ročníku	3. fotografie
4. shrnutí učiva k tématům (kapitolám, lekcím)	4. mapy, kartogramy, plánky, grafy, diagramy
5. shrnutí učiva k předchozím ročníkům	5. obrazová prezentace barevná (tj. použití nejméně jedné barvy odlišné od barvy textu)
6. doplňující texty (dokumentační materiál, citace z pramenů, statistické tabulky aj.)	
7. poznámky a vysvětlivky (pod čarou, v textu)	
8. podtexty k vyobrazení	

9. slovníčky pojmů, cizích slov aj. (s objasněním)	
--	--

Tabulka 1 - Aparát prezentace učiva

2. APARÁT ŘÍDÍCÍ UČENÍ

A. verbální komponenty	B. obrazové komponenty
1. předmluva (úvod do předmětu, ročníku) 2. návod k práci s učebnicí 3. stimulace celková (podněty k zamyšlení, otázky aj. před ročníkovým učivem) 4. stimulace detailní (podněty k zamyšlení, otázky aj. před nebo v průběhu lekcí, témat) 5. otázky a úkoly za lekcí 6. otázky a úkoly za tématy 7. otázky a úkoly k celému ročníku (opakování) 8. otázky a úkoly k předchozímu ročníku 9. instrukce k úkolům komplexnější povahy (návody k pokusům, laboratorním pracím, pozorováním aj.)	1. grafické symboly vyznačující určité části textu (poučky, pravidla, úkoly, cvičení aj.) 2. užití zvláštní barvy pro určité části textu 3. užití zvláštního písma (tučná sazba aj.) pro určité části textu 4. využití předsádky (schémata, tabulky aj.)

10. náměty pro mimoškolní činnosti s využitím učiva 11. explicitní vyjádření cílů učení pro žáky 12. sebehodnocení pro žáky (testy) aj. způsoby hodnocení učebních výsledků 13. výsledky úkolů a cvičení (správné odpovědi, správná řešení aj.) 14. odkazy na jiné zdroje informací	
---	--

Tabulka 2 - Aparát řídicí učení

3. APARÁT ORIENTAČNÍ

A. verbální komponenty
1. obsah učebnice 2. členění učebnice na tematické celky, kapitoly, lekce aj. 3. marginálie 4. rejstřík (věcný, jmenný, smíšený)

Tabulka 3 - Aparát orientační

6. SPOLEČNÝ EVROPSKÝ REFERENČNÍ RÁMEC

Společný evropský referenční rámec: učení, vyučování a hodnocení (dále SERR) je dokument, který umožňuje porovnání jazykových znalostí osob v cizích jazycích v rámci Evropské unie. Je to obecný základ pro vypracování jazykových sylabů, zkoušek, směrnic pro vývoj kurikul, učebnic atd.

SERR musí plnit určitá kritéria:

- *musí být úplný* - tímto výrazem se rozumí, aby konkretizoval co nejširší rozsah jazykových znalostí, dovedností a užívání jazyka. Všichni uživatelé by měli být schopni s jeho pomocí popsat své cíle.
- *musí být srozumitelný* - srozumitelností se myslí správnost a formulovanost informací, jež budou snadno pro všechny pochopitelné
- *musí mít logické uspořádání* - toto uspořádání vyžaduje harmonické vztahy mezi složkami:
 - identifikace potřeb
 - určení cílů
 - definice obsahu
 - výběr nebo tvorba materiálů
 - zavádění programů učení a vyučování
 - výukové a učební metody
 - evaluace, testování a hodnocení (SERR, 2002)

Jedním z cílů SERR je pomoci uživatelům popsat úroveň jazyka, které jsou vyžadované současnými standardy, testy a zkouškami. Proto SERR (2002) rozlišuje v hrubých rysech 6 odlišných společných referenčních úrovní jazyka, který je relevantní pro Evropany učící se jazykům.

- A1 - *Breakthrough* ("průlom")
- A2 - *Waystage* ("na cestě")
- B1 - *Threshold* ("práh")
- B2 - *Vantage* ("rozhled")
- C1 - *Effective Operational Proficiency* ("účinná operační způsobilost")
- C2 - *Mastery* ("zvládnutí")

Při prvním pohledu zjistíme, že skupiny splňují klasické rozdělení a klasifikaci na začátečníky (A), středně pokročilé (B) a pokročilé (C), přičemž je základní rozdělení doplněno o vyšší a nižší úroveň (1, 2).

6.1 GLOBÁLNĚ POJATÁ STUPNICE

C2	Snadno rozumí téměř všemu, co si vyslechne nebo přečte. Dokáže shrnout informace z různých mluvených a psaných zdrojů a přitom dokáže přenést polemiku a vysvětlení v logicky uspořádané podobě. Dokáže se spontánně, velmi plynule a přesně vyjadřovat a rozlišovat jemné významové odstíny dokonce i ve složitějších situacích.
C1	Rozumí širokému rejstříku náročných a dlouhých textů a rozpozná implicitní významy textů. Umí se plynule a pohotově vyjadřovat bez zjevného hledání výrazů. Umí jazyka užívat pružně a efektivně pro společenské, akademické a profesní účely. Umí vytvořit srozumitelné, dobře uspořádané, podrobné texty na složitá témata, čímž prokazuje ovládnutí kompozičních útvarů, spojovacích výrazů a prostředků koheze.
B2	Dokáže porozumět hlavním myšlenkám složitých textů týkajících se jak konkrétních, tak abstraktních témat včetně odborně zaměřených diskusí ve svém oboru. Dokáže se účastnit rozhovoru natolik plynule a spontánně, že může vést běžný rozhovor s rodilými mluvčími, aniž by to představovalo zvýšené úsilí pro kteréhokoliv účastníka interakce. Umí napsat srozumitelné texty na širokou škálu témat a vysvětlit své názorové stanovisko týkající se aktuálního problému s uvedením výhod a nevýhod různých možností.
B1	Rozumí hlavním myšlenkám srozumitelné spisovné vstupní informace (input) týkající se běžných témat, se kterými se pravidelně setkává v práci, ve škole, ve volném čase atd. Umí si poradit s většinou situací, jež mohou nastat při cestování v oblasti, kde se tímto jazykem mluví. Umí napsat jednoduchý souvislý text na témata, která dobře zná nebo která ho/ji osobně zajímají. Dokáže popsat své zážitky a události, sny, naděje a cíle a umí stručně vysvětlit a odůvodnit své názory a plány.

A2	Rozumí větám a často používaným výrazům vztahující se k oblastem, které se ho/jí bezprostředně týkají (např. základní informace o něm/ní a jeho rodině, o nakupování, místopisu a zaměstnání) Dokáže komunikovat prostřednictvím jednoduchých a běžných úloh, jež vyžadují jednoduchou a přímou výměnu informací o známých a běžných skutečnostech. Umí jednoduchým způsobem popsat svou vlastní rodinu, bezprostřední okolí a záležitosti týkající se jeho/jejích nejnáléhavějších potřeb.
A1	Rozumí známým každodenním výrazům a zcela základním frázím, jejichž cílem je vyhovět konkrétním potřebám, a umí tyto výrazy a fráze používat. Umí představit sebe a ostatní a klást jednoduché otázky týkající se informací osobního rázu, např. o místě, kde žije, o lidech, které zná, o věcech, které vlastní, a na podobné otázky umí odpovídat. Dokáže se jednoduchým způsobem domluvit, mluví-li partner pomalu a jasně a je ochoten mu/jí pomoci.

Tabulka 4 - Globálně pojatá stupnice

6.2 SERR A RADUGA PO-NOVOMU 2

V RVP ZV jsou požadavky na vzdělávání pro studium cizího jazyka definovány z SERR a student by měl v Cizím jazyce dosáhnout úrovně A2 a vzdělání v Dalším cizím jazyce je směřováno k úrovni A1. (RVP, 2004) Učebnice Raduga po-novomu 2 podle SERR odpovídá právě úrovni přelomu A1 a A2 , proto se zaměříme pouze na tyto dvě kategorie jazykové úrovně. Tato tabulka odpovídá sebehodnocení v úrovni začátečníka. Sekce porozumění, mluvení a psaní je rozdělena na 5 základních řečových dovedností:

- poslech
- čtení
- ústní interakce
- samostatný ústní projev
- písemný projev (SERR, 2002)

V následných podkapitolách charakterizujeme detailně úrovně základní řečových dovedností učebnice Raduga po-novomu 2 ve vztahu se SERR.

6.2.1 POROZUMĚNÍ

Do této sekce ze základních řečových dovedností spadá poslech a čtení.

Jednou ze čtyř základních částí komunikativních dovedností rozlišujeme poslech.

Můžeme rozdělit různé kategorie poslechu:

1. **Orientační poslech** - tato část poslechu se odehrává v samém začátku, kde se recipient na základě daného tématu a oblasti rozhoduje, zdali bude v poslechu pokračovat;
2. **Selektivní, výběrový poslech** - recipient se soustředí na předem dané otázky, přičemž zbytek poslechu pro něj není důležitý a není předmětem pozornosti;
3. **Kurzorický, letmý poslech** - recipient se zaměřuje na hlavní myšlenku poslechu a snaží se zaměřit pouze na to podstatné;
4. **Totální, intenzivní, pozorný, detailní poslech.** (Choděra, 2013)

Čtení bývá označováno za nejpotřebnější a nejvyžadovanější cílovou dovednost. Zde posuzujeme čtení tiché, neboť čtení hlasité funguje jako prostředek jazykového výcviku. Čtení můžeme rozdělit do stejné kategorie jako poslech a to na: 1. *orientační*; 2. *selektivní, výběrové*; 3. *kurzorické, letmé, extenzivní*; 4. *totální, intenzivní, pozorné, detailní, studijní*. Mimo toto základní rozdělení existuje čtení diagonální neboli tzv. *čtení rychlé*, které se v cílech školní výuky prakticky neobjevuje. (Choděra, 2013)

Přesně podle SERR (2002) definujeme tyto dovednosti, kterých by měl žák nabýt a ovládat na úrovni A1 a A2.

POSLECH A1

"Rozumím známým slovům a zcela základním frázím týkající se mé osoby, mé rodiny a bezprostředního konkrétního okolí, pokud lidé hovoří pomalu a zřetelně."

POSLECH A2

"Rozumím frázím a nejběžnější slovní zásobě vztahující se k oblastem, které se mě bezprostředně týkají (např. základní informace o mně a mé rodině, o nakupování,

místopisu, zaměstnání). Dokážu pochopit smysl krátkých jasných, jednoduchých zpráv a hlášení."

ČTENÍ A1

"Rozumím známým jménům slovům a velmi jednoduchým větám, například na vývěškách, plakátech nebo katalogích."

ČTENÍ A2

"Umím číst krátké jednoduché texty. Umím vyhledat konkrétní předvídatelné informace v jednoduchých každodenních materiálech, např. v inzerátech, prospektech, jídelních lístcích a jízdních řádech. Rozumím krátkým jednoduchým osobním dopisům."

6.2.2 ÚSTNÍ PROJEV

Jednou s důležitý složek základních řečových dovedností je mluvení, zde pod názvem ústní projev. Mluvení zaujímá stejně důležitou roli jako poslech, a můžeme říci, že mluvení a poslech jsou existenciálně spjaté, neboť poslech je pro ústní projev nástrojem sebekontroly (Choděra, 2013). Do této neméně důležité sekce se zahrnuje ústní projev a ústní interakce, které jsou podle SERR (2002) definovány následovně:

ÚSTNÍ INTERAKCE A1

"Umím se jednoduchým způsobem domluvit, je-li můj partner ochoten zopakovat pomaleji svou výpověď nebo ji přeformulovat a pomoci mi formulovat, co se snažím říci. Umím klást jednoduché otázky a na podobné otázky odpovídat, pokud se týkají mých základních potřeb nebo jde-li o věci, jež jsou mi důvěrně známé."

ÚSTNÍ INTERAKCE A2

"Umím komunikovat v jednoduchých běžných situacích vyžadujících jednoduchou přímou výměnu informací o známých tématech a činnostech. Zvládnu velmi krátkou společenskou konverzaci, i když obvykle nerozumím natolik, abych konverzaci sám/sama dokázal(a) udržet."

ÚSTNÍ PROJEV A1

"Umím jednoduchými frázemi a větami popsat místo, kde žiji, a lidi, které znám."

ÚSTNÍ PROJEV A2

"Umím použít řadu frází vět, abych jednoduchým způsobem popsal(a) vlastní rodinu a další lidi, životní podmínky, dosažené vzdělání a své současné nebo předchozí zaměstnání."

6.2.3 PSANÍ

Do třetí a zároveň poslední sekce patří psaní, což je nedílnou součástí studia jakéhokoliv jazyka, i když bývá uváděna jako poslední komunikativní dovednost. Psaní jakožto cílová dovednost má podle Choděry (2013) tyto podoby:

1. **Reprodukce** - výtahy, opisování z učebnice, excerpování atp.
2. **Produkce** - pozvání, omluva, prosba

Nejběžnější formou ve školách bývá reprodukce pořizování slovníčků, kde studenti píšou do sešitu přehnutého v půli, a píší zde cizí výraz do jedné půlky a do druhé český překlad. Spoustu odborníků tvrdí, že je to zlovyk, který se od předminulého století nezměnil a je to považováno za neefektivní způsob v procesu osvojování. (Choděra, 2013)

Jak již bylo uvedeno, do této složky jazykových dovedností zahrnujeme písemný projev, jehož dovednost na úrovni A1 a A2 jsou podle SERR popsány následovně:

PÍSMENÝ PROJEV A1

"Umím napsat stručný jednoduchý text na pohlednici, například pozdrav z dovolené. Umím vyplnit formuláře obsahující osobní údaje, například své jméno, národnost a adresu při přihlašování v hotelu."

PÍSEMNÝ PROJEV A2

"Umím napsat krátké jednoduché poznámky a zprávy týkající se mých základních potřeb. Umím napsat velmi jednoduchý osobní dopis, například poděkování."

PRAKTICKÁ ČÁST

7. RADUGA PO-NOVOMU

Raduga po-novomu je pětídílní soubor učebnic pro výuku ruského jazyka. Tyto učebnice jsou určeny především pro výuku ruštiny jako druhého cizího jazyka na základních školách. Také jsou ovšem určeny pro výuku na středních školách a odpovídají podle SERR jazykové úrovni A1 (začátečník) až B1 (středně pokročilý). Učebnice je obohacena o další součásti souboru, kterými jsou: pracovní sešit, příručka učitele, 1 CD a on-line podpora na www.fraus.cz.

Tato učebnice byla vydána v roce 2008 nakladatelstvím Fraus a tedy ji považujeme za novou. Všechny učebnice uvádějí reálie i slovní zásobu v interkulturních souvislostech, a jak již bylo zmíněno, postupně dovede studenta k jazykové úrovni B1 (středně pokročilý).

Učebnici byla Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) udělena schvalovací doložka:

Schválilo MŠMT čj. 18 529/2008-22 dne 19. 11. 2008 k zařazení do seznamu učebnic jako součást ucelené řady učebnic pro základní vzdělávání pro předmět ruský jazyk s dobou platnosti 6 let.

Schválilo MŠMT čj. 21404/08-23 dne 6. 3. 2009 k zařazení do seznamu učebnic pro střední vzdělávání pro předmět ruský jazyk s dobou platnosti 6 let.

8. KLASIFIKACE VÝZKUMU UČEBNIC

V této části bakalářské práce budeme analyzovat učebnice a zabývat se především praktickými záležitostmi výzkumu učebnic. Učebnice lze zkoumat z různých pohledů například: podle její účelovosti, hlediska předmětu či hlediska metod. Dnes v České republice neexistuje žádné výzkumné pracoviště nebo tým, který se zaměřuje na teorii a výzkum učebnic. Proto výzkumné a teoretické práce u nás vznikají ojediněle a pouze na základě individuálního zájmu odborníků. Uvedeme zde klasifikaci výzkumu učebnic podle Průchy. (Průcha, 1998)

KLASIFIKACE

1. Podle účelovosti výzkumu:

- analýzy za účelem vědecké explanace (základní výzkum)
- analýzy za účelem praktických aplikací
- analýzy za účelem normativním

2. Podle předmětu výzkumu:

- analýzy vlastností (parametrů, struktury, obsahu) samotné učebnice
- analýzy fungování učebnic (včetně postojů uživatele učebnic)
- analýzy vzdělávacích výsledků a efektů učebnic
- analýzy ekonomických a politických aspektů učebnic

3. Podle metod výzkumu:

- metody kvantitativní
- metody strukturální
- metody obsahové analýzy
- metody dotazování (dotazníky a rozhovory)
- metody testovací
- metody experimentální
- metody komparativní (Průcha, 1998, str. 40)

8.1 PŘEDMĚT VÝZKUMU UČEBNIC

Jak jsme již uvedli, učebnice se dá analyzovat z různých pohledů, ale dál se budeme zabývat rozbořem učebnice podle předmětu výzkumu. Průcha tvrdí, že vše co se dá na učebnicích zjišťovat, hodnotit či analyzovat, představuje rozsáhlé a různorodé pole, které můžeme vystihnout následovně:

1. *vlastnosti učebnic*
2. *fungování učebnic*
3. *výsledky a efekty učebnic*
4. *predikce o fungování učebnic*
5. *modifikace parametrů učebnic (Průcha 1998)*

9. DIDAKTICKÁ VYBAVENOST

UČEBNICE RADUGA PO-NOVOMU 2

V teoretické části této bakalářské práce jsme uvedli různé strukturní komponenty, které by měly být zastoupeny v každé učebnici. Proto v následujících schématech aplikujeme tuto teorii na učebnici Raduga po-novomu 2. *"V struktuře učebnice rozlišujeme 36 komponentů. Každý z komponentů plní určitou specifickou funkci a k tomu používá specifický způsob svého vyjádření."* (Průcha, 1998, str. 94) Každou sekci (aparát prezentace učiva, řízení učebnic a orientace) podrobně okomentujeme v následujících podkapitolách.

9.1 APARÁT PREZENTACE UČIVA

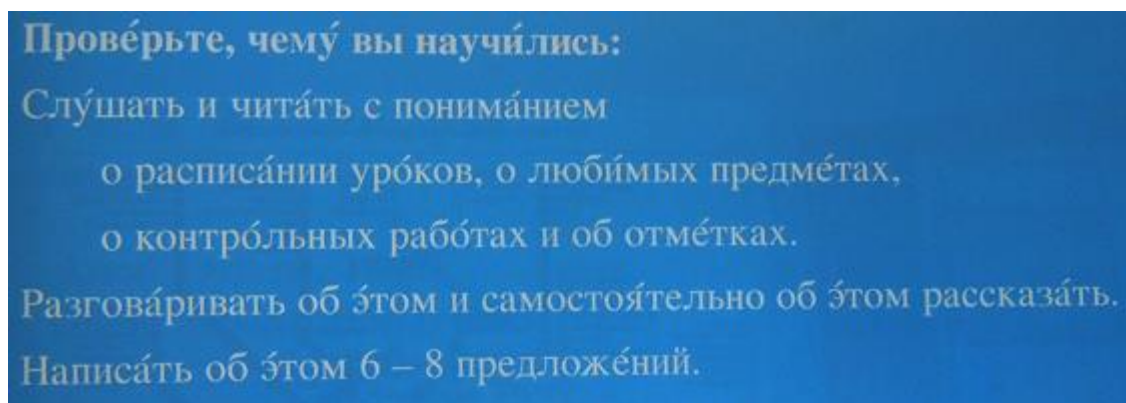
Verbální komponenty	
1. výkladový text prostý	-
2. výkladový text přehledný (přehledové tabulky, schémata aj. k výkladovému textu)	✓
3. shrnutí učiva k celému ročníku	-
4. shrnutí učiva k tématům (kapitolám, lekcím)	✓
5. shrnutí učiva k předchozím ročníkům	-
6. doplňující texty (dokumentační materiál, citace z pramenů, statistické tabulky aj.)	✓
7. poznámky a vysvětlivky (pod čarou, v textu)	-
8. podtexty k vyobrazení	✓
9. slovníčky pojmů, cizích slov aj. (s objasněním)	

1. výkladový text prostý v učebnici prakticky chybí. Učebnice je plná různých cvičení, jež pomáhají studentům osvojit si učivo, které je vysvětleno v tabulkách (viz níže).

2. výkladový text přehledný se nejčastěji vyskytuje ve formě tabulek. Všechny tyto tabulky, které obsahují hlavní gramatiku dané kapitoly, jsou vyobrazeny v zelených tabulkách s tučným názvem **Запомните** (Zapamatujte si). Odstín zelené barvy je tmavý a nijak výrazný, vzhledem k důležitosti těchto tabulek bychom zvolili výraznější odstíny, kterých si student všimne na první pohled a které více podněcují k učení. Zelená barva vyjadřuje klid, jenže v učebnici jsou právě tyto zelené tabulky to hlavní, čemu by měl student věnovat největší pozornost. Proto bychom text dali do tučně označeného rámečku například zvýrazněného barvou červenou.

3. shrnutí učiva k celému ročníku v učebnici zcela chybí. Určitě bychom, například na konec učebnice, vložili všechny přehledné tabulky, které byli v průběhu roku probírány. Kdykoliv student bude potřebovat nějakou poučku vyhledat, bude to pro něj nejjednodušší možnost.

4. shrnutí učiva k tématům se nachází vždy na konci každé kapitoly. Text je napsán bílým písmem na tmavě modrém pozadí, což opět vede k nepřehlednému vzhledu. Shrnutí obsahuje pouze pár vět ruského textu, co se student v dané kapitole naučil. Vzhledem k úrovni jazyka žáků bychom dodali také překlad do českého jazyka, neboť některá slovíčka nebyla ještě probraná, tudíž student nebude schopen sám celý text přeložit. Přikládáme ukázkou z učebnice:



Obrázek 1 - Проверьте чему вы научились

5. shrnutí učiva k předchozím ročníkům v učebnici nejsou zastoupeny.

6. doplňující texty v podobě citací pramenů či statistických tabulek se v učebnici nevyskytují.

7. poznámky a vysvětlivky se nejčastěji nacházejí hned pod textem, který je určen pro zdokonalení čtení či slovní zásoby. V textu se u cizího výrazu (nového slovíčka) nachází hvězdička (*), která odkazuje na vysvětlení a překlad pod textem. Někdy se v textu místo hvězdičky objevuje malá číslice, která odkazuje na poznámky pod čarou.

8. podtexty k vyobrazení v učebnici nejsou.

9. slovníčky pojmů, cizích slov se objevují ve formě slovníčků většinou na začátku každé kapitoly. Jsou to nová slovíčka, které se žák musí naučit, aby zvládl učivo nově probírané látky. Slovíčka jsou seřazena podle abecedy, jsou zde označeny přízvuky a také vypsané koncovky skloňování. Těžší slovíčka jsou označeny hvězdičkou, která se nachází před slovem.

Obrazové komponenty	
1. umělecká ilustrace	✓
2. nauková ilustrace (schematické kresby, náčrty, modely aj.)	✓
3. fotografie	✓
4. mapy, kartogramy, plánky, grafy, diagramy	✓
5. obrazová prezentace barevná (tj. použití nejméně jedné barvy odlišné od barvy textu)	✓

Tabulka 6 - Aparát prezentace učiva -obrazové komponenty

1. umělecké ilustrace jsou v učebnici hojně zastoupeny, které jsou často použity až nesmyslně. Učebnice se jmenuje Raduga, což v překladu do českého jazyka znamená *duha*, proto je v učebnici použita spousta barev. Na každé straně se v horní části nachází

název kapitoly a pod ním je různobarevný pruh, který zde ovšem pěkně oživuje učebnici. Za rušivý element považujeme například různé barevné skvrny, které se nacházejí různorodě v učebnici. Přidáme ukázkou rušivé ilustrace, která se nachází uprostřed strany slovíček.



Obrázek 2 - Ilustrace

2. nauková ilustrace se často objevuje ve formě schematických kreseb, které pomáhají k lepšímu osvojení nových informací. Často jsou zde použité obrázky, které zobrazují význam nové slovní zásoby a tím pomáhají k efektivnějšímu učení nových slovíček. Dále se obrázky objevují v různých cvičeních pro zdokonalení ústního projevu, ve kterých žáci často popisují, co se na obrázku vyskytuje nebo co se odehrává.

3. fotografie jsou nejčastěji využity jako doplňková ilustrace a nachází se téměř na každé straně, což dodává učebnici hezky barevnou prezentaci. Fotografie doplňují cvičení stejně jako nauková ilustrace, či pomáhají k osvojení gramatiky (například u vyjadřování data a času, kde jsou vyobrazeny kalendáře a hodiny). Z větší části se na fotografiích vyskytují osoby, které doplňují text o jeho vizuální podobu, například u rozhovorů.

4. mapy, plánky a grafy se téměř nevyskytují, avšak v kapitole 3 je hlavním tématem transport, text je doplněn o mapy a plánky metra v Praze a Moskvě. Plánek pražského metra je součástí jak poslechového tak ústního cvičení. Student nejdříve poslouchá nahrávku a pomocí plánu vyplňuje úkol a posléze sám vypráví, kudy a kam se dostane.

5. obrazová prezentace barevná je zastoupena v učebnici ve velké míře a jak již bylo zmíněno výše, někdy je obrazová prezentace použita až negativně. Volby barev jsou příliš

rušivé, proto bychom zvolili jemnější odstíny. Pro důležitější části učebnice bychom použili více výrazné například červenou barvu pro gramatiku.

9.2 APARÁT ŘÍZENÍ UČEBNIC

Verbální komponenty	
1. předmluva (úvod do předmětu, ročníku)	-
2. návod k práci s učebnicí	✓
3. stimulace celková (podněty k zamyšlení, otázky aj. před ročníkovým učivem)	-
4. stimulace detailní (podněty k zamyšlení, otázky aj. před nebo v průběhu lekcí, témat)	✓
5. otázky a úkoly za lekcí	-
6. otázky a úkoly za tématy	-
7. otázky a úkoly k celému ročníku (opakování)	-
8. otázky a úkoly k předchozímu ročníku	-
9. instrukce k úkolům komplexnější povahy (návody k pokusům, laboratorním pracím, pozorováním aj.)	-
10. náměty pro mimoškolní činnosti s využitím učiva	-
11. explicitní vyjádření cílů učení pro žáky	-
12. sebehodnocení pro žáky (testy) aj. způsoby hodnocení učebních výsledků	-

13. výsledky úkolů a cvičení (správné odpovědi, správná řešení aj.)	-
14. odkazy na jiné zdroje informací	

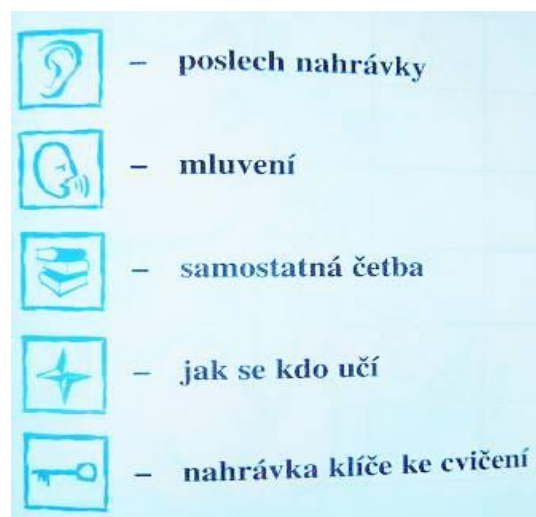
Tabulka 7 - Aparát řízení učebnic - verbální komponenty

1. předmluva v podobě jakéhokoliv úvodu do ročníku či do předmětu chybí.

2. návod k práci s učebnicí se nachází na páté straně. Tento návod je vyřešen přehlednou formou obrázků s jednoduchými popisky. Tuto volbu považujeme za vhodnou a pro studenty velmi přehlednou. Je zde deset popisků a k nim odpovídající obrázek, které provázejí celou učebnici a prakticky je na nich vše založeno, ať už gramatika nebo různá cvičení. Nachází se zde: *poslech nahrávky, mluvení, samostatná četba, jak se kdo učí, nahrávka klíče ke cvičení, učivo k zapamatování, doplňková cvičení, vzory ke cvičením, rozšiřující materiály* a poslední *Проверьте, чему вы научились* (Proveďte, čemu jste se naučili - viz shrnutí učiva k tématům)



Obrázek 3 - Návod k učebnici 1



Obrázek 4 - Návod k učebnici 2

3. stimulace celková (podněty k zamyšlení, otázky aj. před ročníkovým učivem) zde není zastoupena spolu s celkovým souhrnem ročníkovým učivem. Veškerá shrnutí jsou z učebnice vypuštěna, což hodnotíme negativně. Shrnutí pomáhají žákům k lepší orientaci toho, co se v průběhu studia naučili. Shrnutá látka studentům napomáhá k efektivnějšímu osvojení učiva a doplňující otázky, či podněty k zamyšlení zcela chybí.

4. stimulace detailní (podněty k zamyšlení, otázky aj. před nebo v průběhu lekcí, témat) mohou být nalezeny v učebnici na bočních stranách a jsou napsány modrou nebo černou barvou. Veškeré otázky jsou pokládány v českém jazyce. Dotazy, napsané černým písmem, jsou spojeny s učivem a jeví se spíše jako doplňující otázky nebo podněty k zamyšlení. Příklady otázek: *Kdo byli I. Newton a M. Lomonosov?; Vyhledejte si informaci o Divadle na Tagance; Víte z hodin českého jazyka, co jsou antonyma? Vysvětlete.; Co ještě víte o Univerzitě Karlově?*

Zatímco otázky, které jsou napsány modrým písmem se vztahují k radám k učení a mají označení hvězdičky (viz návod k práci s učebnicí - Jak se kdo učí). Tyto otázky neodpovídají tématům probírané látky, ale podněcují studenty k zamyšlení. Příklady otázek: *Jak kdo používá slovník?; Můžete ve slovníku zjišťovat např. slovesné vazby? Co ještě?; Jak se kdo připravuje na hodiny ruštiny?; Který způsob přípravy je vám nejbližší? Který pokládáte za nejlepší?*

5. otázky a úkoly za lekcí se v učebnici nevyskytují, což hodnotíme velice negativně. Jak již bylo řečeno, podnětné otázky k zamyšlení a úkoly za lekcí pomáhají upevnit nabyté vědomosti nebo je pomáhají rozšířit.

6. otázky a úkoly za témata opět v učebnici chybí. Tato učebnice obsahuje šest lekcí, které jsou také hlavními tématy. Lekce můžeme volně do češtiny přeložit následovně: *Škola, Vyučovací hodina, Orientace ve městě, Nákupy, Moskva a Petrohrad, Praha.*

7. otázky a úkoly k celému ročníku nejsou v učebnici zastoupeny.

8. otázky a úkoly k předchozímu ročníku nebo jakékoliv souhrnné opakování absentují.

9. instrukce k úkolům komplexnější povahy v učebnici nejsou, neboť nejsou potřeba. Instrukce jsou nejčastěji tvořeny jednou větou a jsou napsány v ruském jazyce. Často jsou tvořeny imperativy, otázkami nebo pouze oznamovacími větami.

10. náměty pro mimoškolní činnosti s využitím učiva učebnice postrádá. Učebnice by měly obsahovat náměty pro mimoškolní činnost, aby vzbudily a rozšířily zájem studenta o učivo i mimo školní prostředí.

11. explicitní vyjádření cílů učení pro žáky není uvedeno, což považujeme za demotivující, neboť žáci by měli mít o svém pokroku jasnou vizi, která se týká studia ruského jazyka. Každý žák by měl mít více či méně jasnou představu o progresu spojeného s učivem.

12. sebehodnocení pro žáky (testy) aj. způsoby hodnocení učebních výsledků v této učebnici chybí, ale jsou zastoupeny v učebním souboru pro učitele, který by měl po každé lekci test zadat. Vhodné by bylo vložení testů do učebnice spíše pro samostudium, což není tento typ učebnice. Bylo by příhodné, kdyby v učebnici za lekcí nebo za probíranou gramatikou byly testy na procvičení daného problému, aby si student mohl ověřit a upevnit se ve svých znalostech a vědomostech.

13. výsledky úkolů a cvičení (správné odpovědi, správná řešení aj.) se v učebnici nenachází a to hodnotíme velice záporně, neboť v učebnici se nenachází ani jedno řešení k úkolům a cvičením, tudíž si žáci nemohou zkontrolovat správnost svého tvrzení. Na druhou stranu to může vést k jinému způsobu získávání informací a správných výsledků, které student může sám najít a dohledat z jiného zdroje (například internet nebo jiné učebnice). Absence výsledků podporuje samostatnou práci a může zapříčinit větší zájem studenta, a zabraňuje to bezmyšlenkovitému opsání správných výsledků z klíče.

14. odkazy na jiné zdroje informací v učebnici zcela chybí.

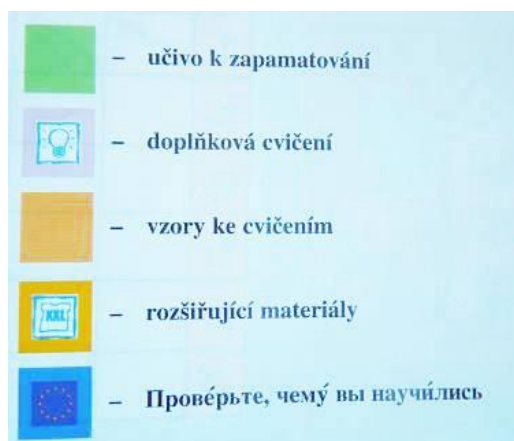
Obrazové komponenty	
1. grafické symboly vyznačující určité části textu (poučky, pravidla, úkoly, cvičení aj.)	✓
2. užití zvláštní barvy pro určité části textu	✓
	✓

3. užití zvláštního písma (tučná sazba aj.) pro určité části textu	-
4. využití předsádky (schémata, tabulky aj.)	

Tabulka 8 - Aparát řízení učebnic- obrazové komponenty

1. grafické symboly vyznačující určité části textu jsou v učebnici Raduga po-novomu 2 obsaženy. Význam grafických symbolů je popsán v sekci - Návod k práci s učebnicí. Grafických symbolů je v učebnici použito osm a jsou to tyto následující: *poslech nahrávky, mluvení, samostatná četba, jak se kdo učí, nahrávka klíče ke cvičení, doplňková cvičení, rozšiřující materiály a Проверьте, чему вы научились*. Každá z těchto jmenovaných symbolů má svůj vlastní klipart. Pro *poslech nahrávky* je použit obrázek ucha, pro *mluvení* obrázek s hlavou, jako symbol komunikace, pro *jak se kdo učí* je použita hvězdička, *samostatná četba* má obrázek knih, *nahrávka klíče ke cvičení* má klipart klíče, *doplňkové cvičení* je znázorněno žárovkou, *rozšiřující materiály* zobrazují papír s nápisem XXL.

2. užití zvláštní barvy pro určité části textu jsou použity ve velké míře. Prakticky téměř na každé straně je použito zvýraznění textu pomocí barevných rámečků. Zde přikládáme ukázkou barevného využití pro části textu. Světle zelená barva je použita pro gramatiku a je to jedna z nejdůležitějších částí učebnice. Zelená barva je považována za uklidňující, ale pro vážnost, kterou zaujímá v této učebnici, bychom zvolili více výraznějších barev, které podněcují k zapamatování a zdůraznění. Doplňková cvičení mají světle růžovou barvu, vzory ke cvičením jsou zvýrazněny barvou oranžovou, rozšiřující materiály žlutou a shrnutí za kapitolami tmavě modrou (viz Shrnutí učiva k tématům).



Obrázek 5 - Návod k učebnici 1a

3. užití zvláštního písma pro určité části textu je možno vidět především v gramatických částech textu nebo ve cvičeních. Toto písmo je napsáno tučně, proto je lehce viditelné a dopomáhá k lepší přehlednosti. Tučné písmo je použito pro ty části textu, které mají být výrazné hned na první pohled, například u skloňování podstatných jmen jsou zde vyznačeny tučným písmem pouze koncovky, které jsou pro tento gramatický jev nejdůležitější. Tučně jsou také napsány veškeré otázky a zadání v učebnici.

4. využití předsádky není použito ke studiu, nýbrž dělá reklamu nakladatelství Fraus, kde propaguje své slovníky anglického a německého jazyka. Tento prvek hodnotíme také negativně. Doporučujeme využití předsádky pro gramatické jevy či nějaké zajímavosti, co jsou jakýmkoliv způsobem spojeny s ruským jazykem.

9.3 APARÁT ORIENTACE

Verbální komponenty	
1. obsah učebnice	✓
2. členění učebnice na tematické celky, kapitoly, lekce aj.	✓
3. marginálie	✓
4. rejstřík (věcný, jmenný, smíšený)	-

Tabulka 9- Aparát orientace- verbální komponenty

1. obsah učebnice je zde zastoupen, ale může být nepřehledný, pokud se jedná o odkazy stran. V samém začátku učebnice se nachází barevná tabulka, která plní funkci obsahu učebnice. Obecně tabulky jsou používány k přehlednosti textu, což je zde na místě, ovšem počet stran je využit poněkud nešťastně. Tabulka je rozdělená podle *lekci* a následně na *témata a úvodní texty, řečové intence a situace, mluvnice, texty k samostatné četbě a rozšiřující texty*. Nikde není uvedeno, kde se daná gramatika či text nachází. Počet stran je zde pouze zaznamenán od jaké strany po jakou stranu začíná a končí lekce, proto vyhledávání v učebnici je absolutně nemožné a tudíž velice nepřehledné, protože se student musí doslova „prolistovat“ stránkami.

2. členění učebnice na tematické celky, kapitoly, lekce je v učebnici zakomponováno, ale ne zcela klasickým způsobem. Celá učebnice je dělena pouze na šest tematických celků, které jsou zároveň hlavními kapitolami. Každá z lekcí obsahuje podkapitoly, které jsou zaznamenány římskými číslicemi: I, II, III, IV, V. Význam těchto římských čísel v učebnici není vysvětlen, nachází se pouze v příručce pro učitele.

Základní strukturní linie, která je vysvětlená v příručce pro učitele Radugu po-novomu 2 (2008):

I.

- úvodní texty
- seznam slovní zásoby k osvojení
- úlohy na kontrolu porozumění úvodním textům

II.

- fonetická cvičení
- lexikální a lexikálně gramatická cvičení
- cvičení na opakování gramatiky

III.

- gramatická cvičení s postupným shrnováním poznatků

IV.

- výstup do řečové produkce - komplexní cvičení

V.

- text k syntetickému čtení s navazujícími úlohami

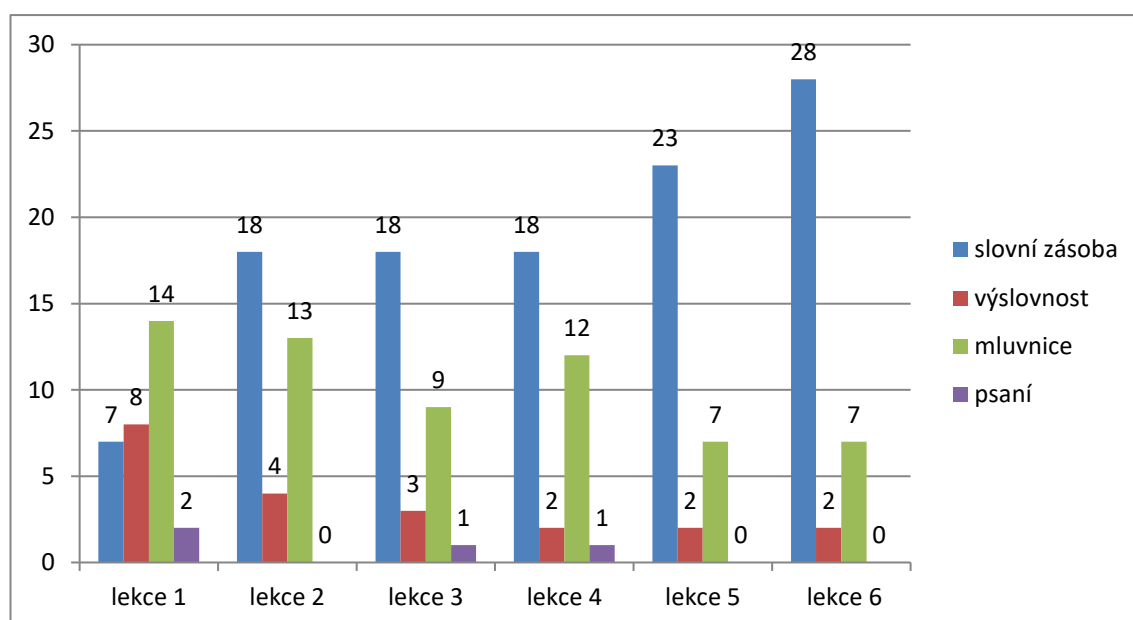
- samostatná kontrola žáků, čemu se v lekci naučili

3. marginálie se v učebnici nachází a zaujímají funkci detailní stimulace. Na stranách učebnice jsou pokládány otázky, které podněcují k zamyšlení (viz stimulace detailní).

4. rejstřík v jakékoliv podobě chybí.

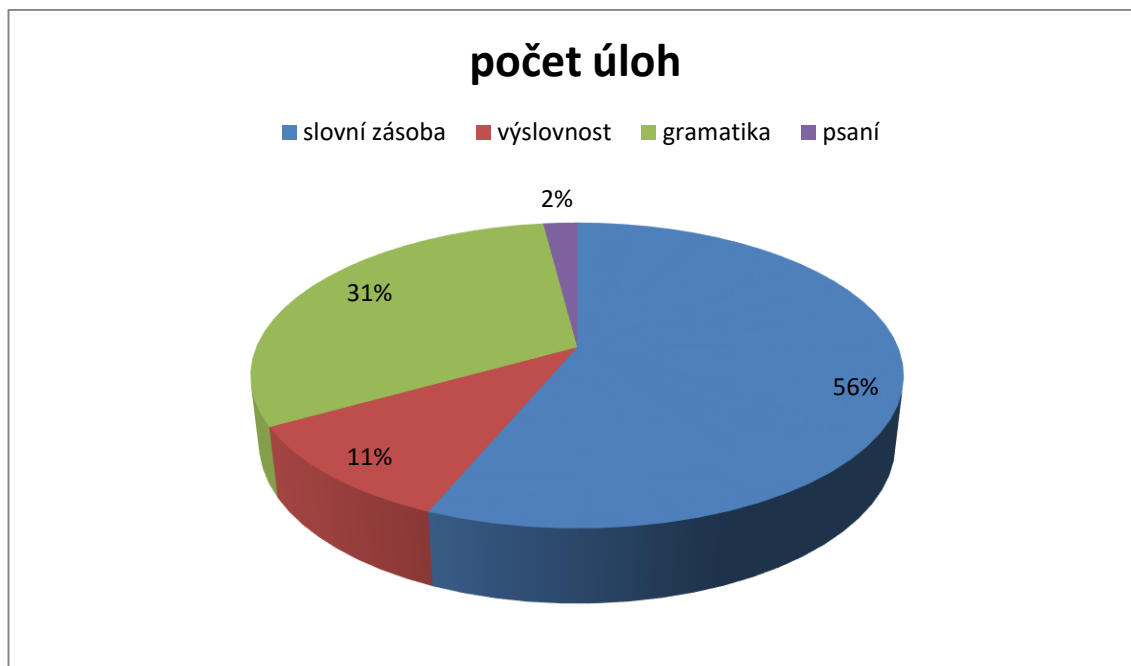
10. JAZYKOVÉ PROSTŘEDKY

V této části bakalářské práce analýzy *Raduga po-novomu 2* budeme rozebírat ruskou učebnici z pohledu obsahu jazykových prostředků. Pojem jazykové prostředky označuje čtyři základní roviny jazykového systému, jsou to 1. *lexikální prostředky neboli slovní zásoba*, 2. *gramatické prostředky neboli mluvnické*, 3. *zvukové prostředky* a 4. *grafické prostředky*. Pro zvládnutí studia cizího jazyka a naučení se jazykové komunikace je vyžadována znalost právě všech těchto čtyř částí komplexně. V následujících podkapitolách se zaměříme na jednotlivé jazykové prostředky, které se nacházejí v učebním souboru *Raduga-po novomu 2*. (Hendrich, 1988)



Graf 1 - Shrnutí jazykových prostředků

Graf 1 obsahuje počet všech úloh z analyzované učebnice, díky které můžeme porovnat přesné zastoupení všech jazykových prostředků. Na pohled je patrné, že nejvíce jsou zastoupeny cvičení se slovní zásobou a nejméně úlohy zaměřující se na psaní. Dále můžeme věnovat pozornost klesajícím či zvedajícím se hodnotám v průběhu šesti lekcí, které se v učebnici nacházejí. V průběhu této kapitoly jsou zde znázorněny různé grafy, které mají rozdílné barvy dle každé své sekce jazykových prostředků pro lepší orientaci.



Graf 2 - Procentuální zastoupení všech úloh v učebnici

Tento graf 2 zobrazuje procentuální zastoupení všech cvičení v učebnici. Pro přehlednější zobrazení a pro jasnější představu jsme zvolili tento kruhový model. Na první pohled je patrné, kterých úloh je v učebnici nejvíce, a které úlohy v učebnici téměř chybí. Více jsou rozebrány jednotlivé úseky jazykových prostředků v následujících podkapitolách podle Josefa Hendricha.

10.1 SLOVNÍ ZÁSoba CIZÍHO JAZYKA

"Slovní zásoba tvoří pojmenovávací složku komunikativního aktu. Z hlediska didaktického je nutno počítat s ní jako se složkou, jejíž osvojení je především záležitostí paměti, teprve v druhé řadě záležitostí analogie. V každém případě jde o základní složku jazyka, a to jak z hlediska komunikativního, tak i lingvodidaktického." (Hendrich, 1988, str. 130)

Můžeme říci, že slovní zásoba je úzce propojena s gramatikou a vzájemně se tyto sekce prolínají, což se projevuje ve složení slovní zásoby. V praxi se často nepoužívají pouze jednotlivá slova nebo se slova v základním tvaru, a to vede z didaktického hlediska k prolínání gramatiky se slovní zásobou.

Rozsah slovní zásoby kulturních jazyků není přesně znám, neboť je to číslo stále měnící se, ale můžeme určit rozsah pro jednotlivce, neboť jeho tzv. *ideolekt* se pohybuje

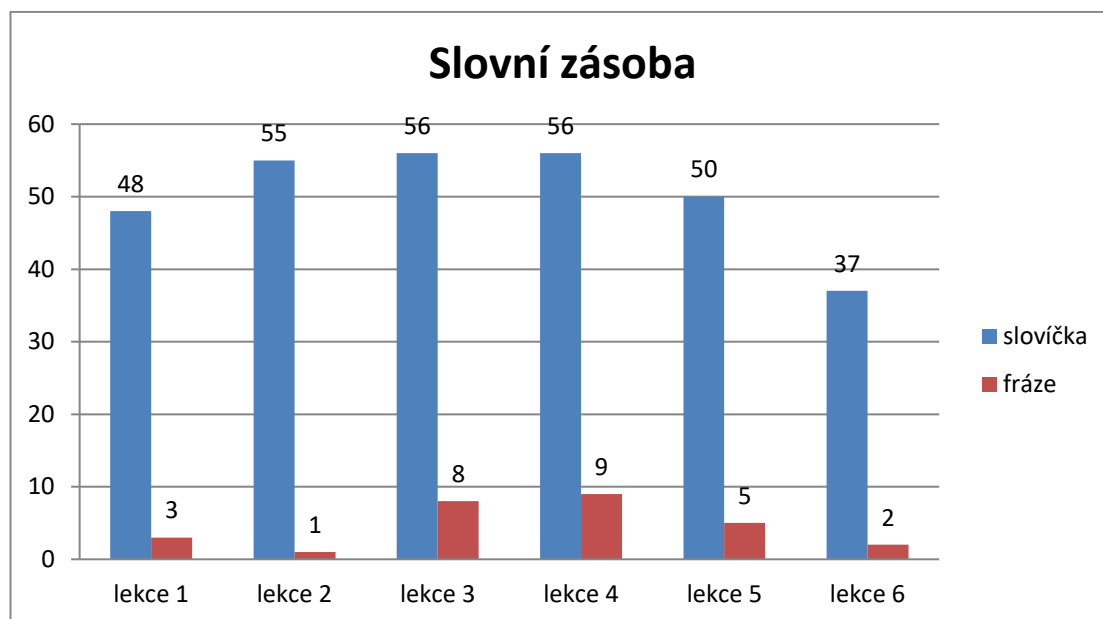
v závislosti na věku a vzdělanosti. Toto číslo se pohybuje někde mezi několika sty až několika desítkami tisíc. Slovní zásoba ruského jazyka je přibližně 120 tisíc slov, přičemž aktivně používáme pouze čtyři až šest tisíc slov, abychom dokázali popsat věci okolo nás, co se stalo v minulosti nebo plány do budoucna, počasí a další základní témata.

Slovní zásoba může být dělena na *pasivní* a *aktivní*, přičemž pasivní zásoba je vždy mnohonásobně vyšší než aktivní, vědci odhadují rozdíl až jedna ku pěti. Toto rozdělení je důležité právě při studiu cizího jazyka, neboť slova *receptivní* neboli pasivní se osvojují jiným způsobem než slova *produktivní*, jinými slovy aktivní. Aktivní osvojení slovní zásoby je podle metodiků považováno za nejobtížnější při výuce cizího jazyka, a to až patnáctkrát více než u pasivní slovní zásoby. Žáci mají ovšem největší problémy především s jinými jazykovými prostředky jako je výslovnost a gramatika.

Při studiu nových slovíček můžeme třídění slovní zásoby provádět z různých hledisek: *"formálního (např. na slovní druhy, podle slovtvorných vztahů), mechanického (abecedně, podle frekvence), sémantického, tj. podle vztahů jazykových označení k mimojazykové skutečnosti nebo podle vzájemných významových vztahů (synonyma, antonyma apod.), popřípadě z hlediska gramatického, hlavně paradigmatického, tj. seskupováním slov podle stejných mluvnických vlastností."* (Hendrich, 1988, str. 131)

Prvky slovní zásoby nejsou pouze jednotlivá slova, ale také pevná slovní spojení a metodici tato spojení nazývají lexikálními jednotkami. Těmito slovními spojeními rozumíme ustálené fráze v podobě různých slovních spojení nebo i v podobě celé věty. Takovéto ustálené celky nazýváme jazykovými komplexy, které pomáhají k rychlému a pohotovému vybavení dané fráze a tudíž i k plynulosti vyjadřování.

Rozlišují se čtyři lexikální minima z hlediska vyučovací praxe. První z nich se nazývá *elementární lexikální minimum*, které je nezbytné pro zcela základní komunikace. Právě toto lexikální minimum odpovídá slovní zásobě studentům základní školy na druhém stupni, a toto minimum zahrnuje 800 - 1000 slov.



Graf 3 - Slovní zásoba

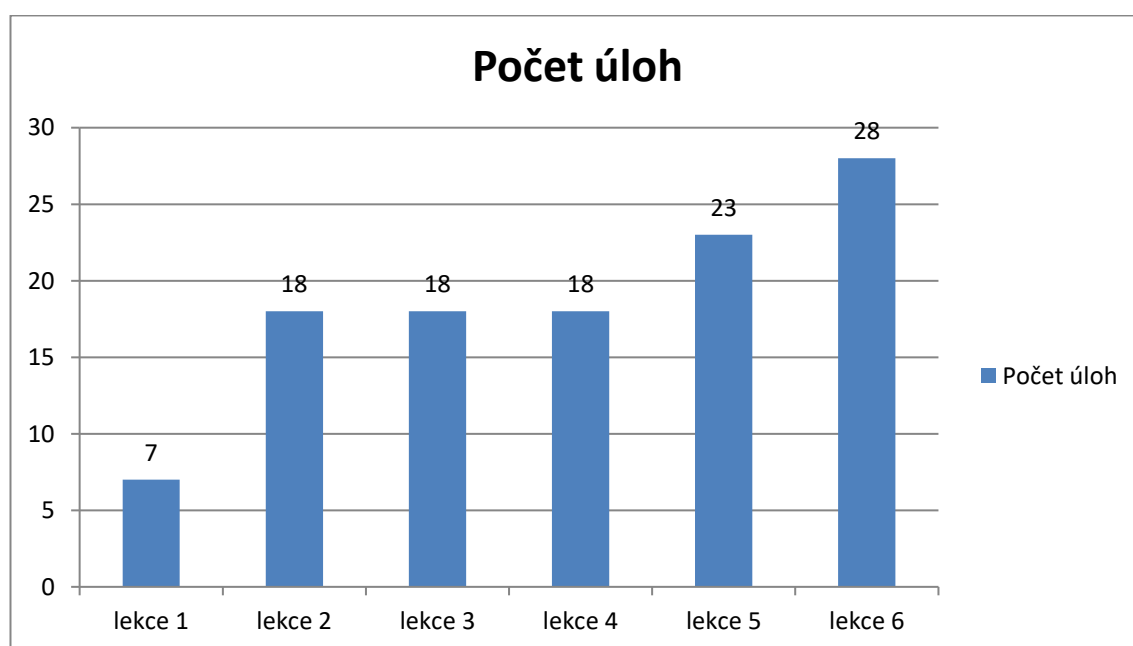
V učebnici Raduga po-novomu 2 jsou slovíčka psaná vždy pod sebou ve dvou sloupcích. Na levé straně se nachází slova ruská a na pravé straně k nim příslušný překlad do českého jazyka. Slova jsou seřazena mechanicky a to podle ruské abecedy neboli azbuky. Je zvykem, že ve slovnících bývá ještě třetí, prostřední sloupec, který je věnován výslovnosti a fonetické transkripci, ale v této učebnici se nenachází. *"Z hlediska nácviku komunikativní kompetence se doporučuje užívat slovníčku třísloupcových. V první sloupci je nové slovo, v druhém komunikativně relevantní věta, ve třetím pak ekvivalent v mateřštině."* (Hendrich. 1988, str. 135) V poslední době bývají slovníčky řešeny právě touto formou, kterou uvádí Hendrich, kdy si žák kromě cizího slova osvojí také jeho aktivní použití přímo ve větě.

Ve slovníčku učebnice jsou za každým slovem připsány koncovky při skloňování a rod podstatných jmen. Pro začátečníky je nejtěžší naučit se správné rody a také koncovky, proto velice kladně hodnotíme jejich připsání k příslušným slovíčkům. Oceňujeme použití přízvuků u každého slova v celé učebnici, protože znalost přízvuků v ruském jazyce je jednou z nejdůležitějších částí a je velice důležité, aby se žák tyto přízvuky naučil hned od samého začátku studia správně.

Graf 3 nám přesně ukazuje počty nových slov v učebnici a v daných lekcích. Nových slovíček v učebnici je přesně 302 a k tomu 28 ustálených slovních spojení což tvoří jednu třetinu elementárního lexikálního minima za jeden školní rok co je učebnice probírána. Což je více než dostatečný počet slovíček za lekci. Metodici uvádějí, že

studenti do 15ti let jsou schopni se za jednu lekci naučit 7 nových výrazů. Proto je vřele doporučeno za jednu hodinu probrat pouze čtyři až šest nových lexikálních jednotek, které by si měli žáci dostatečně zažít a zapamatovat už na hodině. Metodici doporučují, aby si žáci osvojování nových výrazů rozdělili do více dní. Nevýhodou učebnice *Raduga po novomu 2* je, že je rozdělena do pouhých šesti kapitol, proto nová slovíčka musí pokrýt celou lekci která má v průměru asi dvacet stran, a student je povinen všechna slovíčka znát, když se daná lekce probírá. Navrhli bychom proto rozdělení nových slovíček do více úseků v průběhu učebnice v závislosti na tématech a cvičeních, které se k nim přímo vztahují.

Podle Hendricha (1988) jsou hlavní tři etapy osvojení slovní zásoby, tj. *uvvedení, uvědomění a aktivizace*. V počáteční etapě musíme klást důraz především na správné vyslovování, na které musí dohlédnout učitel, když v učebnici pomocná transkripce chybí. Ve druhé etapě je přínosné postupně zvedat počet nových lexikálních jednotek na lekci, abychom urychlili rozšíření slovní zásoby, neboť pro žáky není tak obtížné osvojovat si další lexikální jednotky v porovnání s první etapou. Můžeme říci, že hodnoty se v grafu 3 příliš neliší, což hodnotíme spíše kladně, ale bez problému bychom mohli pár slovíček přidat pro rychlejší rozvíjení slovní zásoby. Nejméně slovíček má poslední lekce, která by jich měla mít buď podobné množství, nebo více kvůli větší efektivitě rozšíření lexikálních jednotek. V poslední etapě si student především doplňuje a shrnuje slovní zásobu podle tematických okruhů. (Hendrich, 1988)



Graf 4 - Počet úloh zaměřených na slovní zásobu

Po seznámení s novou slovní zásobou by mělo následovat časté procvičování, aby si žáci co nejlépe nově nabyté vědomosti upevnili. Ve školní praxi pro osvojení slovní zásoby používáme různá cvičení, která opět můžeme rozdělit na taková, která upevňují *aktivní* slovní zásobu anebo *pasivní*. V učebnicích se často tyto typy cvičení prolínají, ale především by neměl být kladen důraz na memorizování izolovaných slov, nýbrž v kontextu. Také nadměrné a neúměrné množství lexikálních jednotek maří jakékoli důkladné procvičení slovní zásoby. Graf 4 nám ukazuje počet úloh, které pomáhají jakýmkoliv způsobem osvojit si novou slovní zásobu. Do počtu úloh byly zařazeny i takové, které se týkají mluvení, neboť cvičení jsou nastavena tak, aby se v nich používala nová slovní zásoba. Proto přesný počet úloh, které jsou zaměřeny pouze na doplňování slovíček, by byl menší.

10.2 MLUVNICKÁ STAVBA CIZÍHO JAZYKA

"Mluvnice ve své nejobecnější podobě je jazykovědná disciplína, která zkoumá jazykové struktury a jejich významy (strukturní uspořádání jazyka). Jinými slovy jde o popis jazykové roviny odrážející objektivně existující stránku jazyka." (Hendrich, 1988, str. 143)

Nedílnou součástí gramatiky jako jazykovědné disciplíny je morfologie a syntax, které zkoumají strukturu slova a strukturu věty. Při studiu ruštiny pro začátečníky se klade velký důraz na morfologickou stránku, která nám určuje modely a pravidla, podle kterých se tvoří gramatické tvary slov. Jako příklad sem patří skloňování podstatných jmen, vyjadřování čísla, vyjadřování všech gramatických kategorií slovesa atd. A přesně tyto gramatické jevy, které můžeme označit jako základní, jsou obsaženy v učebnici Raduga po-novomu 2. Přikládáme obsah gramatiky, který je zastoupen v učebnici naší analýzy: MLUVNICE V UČEBNICI RADUGA PO- NOVOMU 2

1. lekce - Řadové číslovky v 1. a 6. pádě. Vyjadřování data v odpovědi na otázku *Какое сегодня число?* (Jaké je datum?) Minulý čas. Vyjádření vykání.

2. lekce - Předložkové vazby odlišné d češtiny: *по, после* (po, potom). Skloňování zájmen *кто, что* (kdo, co). Skloňování podstatných jmen typů *магазин, портфель, школа, неделя, фотография* (obchod, aktovka, škola, týden, fotografie) v jednotném čísle.

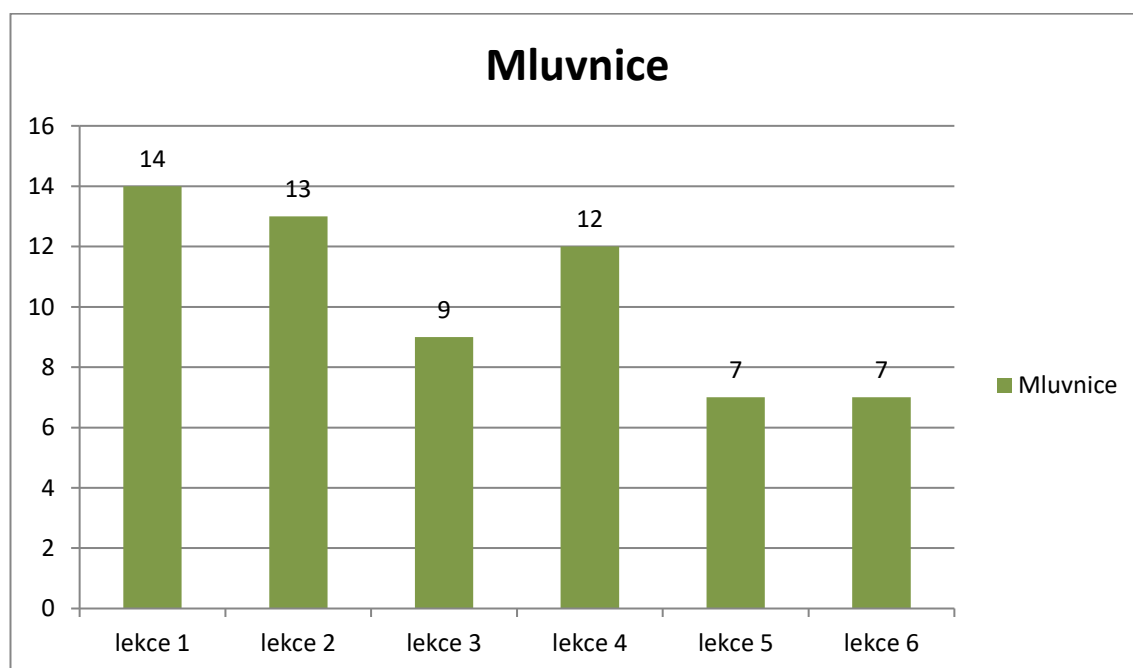
3. lekce - Časování sloves <i>ехать</i>, (<i>по</i>)<i>мочь</i> (jezdit, moci). Infinitivní věty typu: <i>Как пройти</i> (<i>проехать</i>, <i>попасть</i>) к...? (Jak se dostanu k...?) <i>Кому позвонить?</i> (Кому mám zavolat?) <i>Что купить?</i> (Co mám koupit?) <i>Где выйти?</i> (Kde mám vystoupit?)
4. lekce - Časování sloves <i>купить</i>, <i>спросить</i>, <i>взять</i> (koupit, prosit, vzít). 1. a 2. pád množného čísla podstatných jmen typů <i>магазин</i>, <i>портфель</i>, <i>школа</i> (obchod, aktovka, škola). Pohyblivé -o-, -e- u podstatných jmen. 4. pád množného čísla neživotných a životných podstatných jmen.
5. lekce - Skloňování podstatných jmen typů <i>место</i> a <i>здание</i> (místo a budova) v jednotném čísle. Nesklonná podstatná jména. Vazby s předložkami <i>после</i> a <i>по</i> (potom a po).
6. lekce - 1. a 2. pád množného čísla podstatných jmen typů <i>неделя</i>, <i>фотография</i> (týden a fotografie). 1. a 2. pád množného čísla podstatných jmen <i>место</i>, <i>здание</i> (místo, budova). Skloňování podstatných jmen v množném čísle.

Tabulka 10 - Mluvnice v učebnici *Raduga po-novomu 2*

Podle této tabulky je patrné, že gramatika této učebnice se především soustředí na část morfologickou. Ovšem, jak již bylo zmíněno, pro začátečníka je nejdůležitější částí gramatiky právě morfologie neboli tvarosloví. Proto je potřeba věnovat těmto základům velký důraz při osvojování všech cizích jazyků.

Gramatiku také můžeme rozdělit na pedagogickou a vědeckou. "*Cílem vědecké gramatiky je pokud možno nejúplnější, nejpodrobnější a nejpresnější popis gramatické entity (gramatiky v jejím celku) příslušného jazyka, přirozeně z pozic určité teorie.*" (Hendrich, 1988, str. 144) Školní gramatiku však řadíme do gramatiky pedagogické neboli didaktické. Funkcí právě této pedagogické gramatiky je podat žákům přehlednou gramatiku v podobě například systematických tabulek, které budou obsahovat právě to podstatné pro komunikaci v příslušném jazyce, a zároveň bude tato gramatika přímo úměrná věku žáka.

Je velice důležité klást důraz na procvičování gramatiky a na jejím osvojování, neboť má funkci kódovací, například při zvukovém a písemném sdělení neboli u takzvané *produktivní komunikace*. Druhou částí je *receptivní komunikace*, která se odráží v poslechu a čtení. Obě tyto složky jak receptivní tak i produktivní jsou hlavními složkami komunikace v cizím jazyce, a je proto velice závažné zaměřit se na všechny její části. Příkladáme graf, který znázorňuje počet úloh učebnice, které jsou přímo zaměřeny na gramatiku v jednotlivých lekcích.



Graf 5 - Počet úloh zaměřených na mluvnici

Na první pohled z grafu vyplývá, že počet úloh týkajících se mluvnice v průběhu lekcí klesá. Uspořádání gramatického učiva je jedno z nejobtížnějších problémů při sestavování učebnic cizích jazyků. Musí se brát zřetel na to, jak si budou žáci dané učivo postupně osvojovat, z čehož vyplývá, že by tento systém měl mít určitou gradaci.

Rozdělujeme několik hledisek, podle kterých bychom mohli sestavit jakousi gramatickou strukturu učebnice, ale problematickou otázkou zůstává, která hlediska jsou optimální pro výuku ruského jazyka. Jedním z hledisek je hledisko sémantické, jinými slovy hledisko tematičnosti. Toto hledisko stanovuje gramatické jevy v závislosti na tématech, které jsou v lekci obsaženy. Frekvenční hledisko má takovou funkci, při které řadí gramatické jevy podle jejich nejčastějších výskytů. Další hledisko je takové, které nejdříve upřednostňuje gramatické jevy, které jsou jednodušší, a tudíž mají přednost před

složitějšími, na které učivo teprve bude následně navazovat. Poslední hledisko, se týká podobnosti a vztahu mezi cizím jazykem a jazykem, které je pro studenta mateřským. Pořadí gramatických jevů je systematicky řazeno podle shodnosti či blízkosti obou jazyků. Po zkontrolování gramatiky, která je obsažena v ruské učebnici Raduga ponovomu 2 jsme došli k závěru, že jsou zde použity všechna hlediska, které byly popsány výše.

Gramatika se vyskytuje v učebnici v přehledných tabulkách, ovšem nikdy ne v celé své podobě a obsáhlosti. Například skloňování podstatných jmen u daných vzorů, jsou nejdříve probírány jednotné čísla a až později se probírá látka s množnými čísly. Jako druhý příklad můžeme uvést časování sloves. V ruštině existují dvě základní skloňování. Ale jako v každém jazyce, tak i v ruštině existuje spousta výjimek. V učebnici jsou tato slovesa s nepravidelným časováním probírána zvlášť.

Další hledisko, které je v učebnici použito, je takzvané sémantické. Gramatika se probírá s odpovídajícími tématy, které s ní jakkoliv souvisí. Například ruská slovesa pohybu řadíme mezi nejobtížnější pro Čechy k osvojení, a v učebnici je tato látka probírána v lekci číslo 3 - *Kyda myda nonacmь?* (Jak se tam dostanu), ve které se probírá orientace a doprava ve městě. Tedy použití sloves pohybu je zde nezbytné.

Pro osvojení gramatických jevů existují dvě hlavní metody: *neuvědomělá* a *uvědomělá*. "První z nich spočívá v tom, že se gramatické jevy osvojují bez znalosti teorie (pravidel a pouček). Naproti tomu při uvědomělé metodě se gramatické jevy osvojují na základě poznání teorie a jejich užívání, tj. žák je nejprve veden k pochopení pravidla a teprve pak se ho učí používat." (Hendrich, 1988, str. 153) Učebnice se řídí druhou metodou a to uvědomělou. Jak již bylo zmíněno důležitý text, který obsahuje gramatiku je napsán v zelených tabulkách. Text je napsán ruským jazykem, ale často doplněn o české vysvětlení nebo příklad. Ovšem ke správnému a řádnému osvojení učiva je nutnost dlouhodobého procvičování a to s přiměřenou gradací náročnosti opět v závislosti na věku žáka. Při výuce gramatiky je kladen důraz na jeho praktický nácvik, díky kterému postupně dochází k zobecnění gramatických jevů. Zde ovšem narážíme na velký problém učebnice. V grafu 5 je znázorněn počet úloh týkajících se gramatiky, který viditelně klesá, ale podle metodiků a J. Hendricha by mělo mít učivo gradační křivku. To ovšem není jediný problém, neboť učebnice nenabízí dostatečné procvičení dané gramatiky. Často se stává, že za vysvětlenou gramatikou není žádné cvičení, nebo se vůbec netýká dané problematiky. Již bylo zmíněno, že k učebnici existuje pracovní sešit, ovšem ten také

nesplňuje dostatečné procvičení gramatiky. V pracovním sešitu se nachází v průměru pouze třináct cvičení na jednu lekci, které samozřejmě všechny nejsou zaměřeny pouze na gramatické osvojování. V učebnici jsou cvičení krátká, která obsahují přibližně jen čtyř až deset příkladů, což je opravdu malé množství, když vezmeme v potaz, že klasická česká třída na základní škole dosahuje maxima až třicet žáků na třídu. Další nevýhodou je, že v učebnici i pracovním sešitu chybí správné výsledky. Pracovní sešit je spíše založený na psaní esejí, překladech vět do ruštiny nebo češtiny a tvoření vět, což poté vede k zdoluhavé práci učitele, který musí dohlédnout na správnost všech žáků ve třídě a k podrobnému opravení všech pracovních sešitů.

Pro nácvik gramatické struktury je důležitá jedna věc a to, aby bylo cvičení smysluplné. V učebnicích by se měla vyskytovat průběžná opakovací cvičení v každé lekci, a podle Hendricha by učebnice měla obsahovat rovnoměrně rozvržené speciální opakovací lekce. Můžeme říci, že jakékoliv opakování navíc je výhodou a pomáhají studentům s osvojením učiva, a především by se měli cvičení zaměřovat na to, co žákům dělá největší potíže. Také především záleží na učiteli, aby se věnoval opakování průběžně, a také záleží na jeho výběru cvičení pro své specifické žáky. Soustavná pozornost učitele samozřejmě zvyšuje efektivnost výuky, a ne pouze v rámci osvojování gramatiky, ale v učení celého jazyka komplexně. (Hendrich, 1988)

10.3 ZVUKOVÁ PODOBA CIZÍHO JAZYKA

"Jako prostředek komunikace funguje jazyk ve dvou podobách - zvukové a grafické - v souladu s tím, že dorozumívání se může uskutečňovat buď pomocí signálů slyšitelných (zvukových, fonetickoakustických) nebo viditelných (vizuálních, optických.) Jazyk ve své zvukové podobě slouží zpravidla bezprostřední komunikaci mezi mluvčím a posluchačem, a to pomocí zvukových signálů." (Hendrich, 1988, str. 158)

Jazyk můžeme zvukově použít při čtení projevu, který má podobu psaného textu, nebo pouze při projevu mluveném. Při projevu používáme různých prostředků, které doplňují náš výstup, jsou to prostředky jako přízvuk, intonace, rytmus, tempo řeči, nebo i pauzy a vázání slovních spojení a vět. Ke komunikaci přispívá také výška hlasu, jeho průměrná síla, barva hlasu a také tempo. Právě všechny tyto prostředky hrají důležitou roli při dorozumívání. Každý cizí jazyk má své určité prostředky, které musíme nejen brát v potaz, ale též si je osvojit. Ruský jazyk má svojí specifickou intonaci, například při

tvoření otázek je oproti českému jazyku intonace klesavá. Toto je jedna ze základních informací ruské fonetiky, která klade důraz nejen na intonaci, ale také na správné vyslovování slov.

Fonetika daného jazyka může být různorodá, neboť v každém jazyce jsou rozdíly mezi spisovnou, běžnou mluvou a dialekty. Většinou si ovšem ve výuce cizích jazyků učí pouze spisovná výslovnost. Ovšem cílem osvojení si zvukové podoby jazyka je především dorozumění, přičemž by měla výslovnost dosahovat takové kvality, aby zaručovala zdárnou komunikaci s rodilými mluvčími. Cílem učitele u osvojení zvukové podoby je připravit žáky na úspěšnou komunikaci, aby rozuměli cizincům, ale aby také rodilí mluvčí rozuměli jim. Měli by jim rozumět i právě tehdy, když používají jinou variantu výslovnosti. *"Zároveň je však třeba mít na zřeteli úzkou závislost poslechu a mluvy, z níž vyplývá, že čím má žák dokonalejší výslovnost, tím snadněji a přesněji vnímá výslovnost cizince."* (Hendrich, 1988, str. 165)

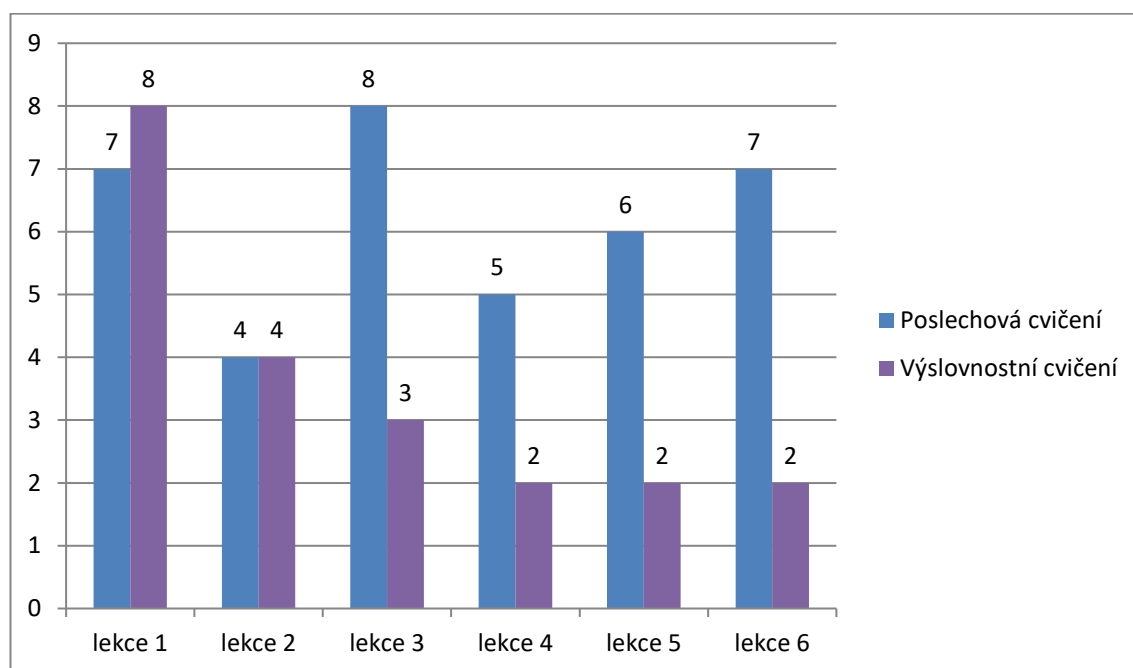
Osvojování výslovnosti je jedna z nejtěžších složek jazyka, pokud se cizí jazyk jakoukoliv mírou liší od mateřštiny. Proto žáky neseznamujeme s výslovnostními jevy naráz, nýbrž postupně s průběžným osvojováním nové slovní zásoby i gramatických jevů. Samozřejmě postupně se může zvyšovat nárok na kvalitnější výslovnost, avšak nejdůležitější je, aby si žáci již zezáátku snažili zautomatizovat určité výslovnostní jevy. Například v ruském jazyce se vždy -o- před přízvukem vyslovuje jako -a-, což patří mezi základní pravidla vyslovování a je potřeba podchytit tyto návyky hned na začátku studia.

Podle Hendricha existuje několik principů osvojování zvukové podoby cizího jazyka. Jednou z těchto metodických principů je, že by žák měl nejdříve slyšet správnou výslovnost a až po té se ji učili vyslovovat. Druhým principem je předstih v poznávání výslovnosti před psanou formou slova. Když student nejdříve cizí výrazy píše, může si je touto psanou formou zafixovat špatně a připojit k nim výslovnost z mateřštiny. Proto je důležité, aby žáci nejdříve slyšeli zvukovou podobu a až poté viděli jeho psanou formu. Ovšem metodici zjistili, že větší časový odstup psaní od mluvení je negativní, proto by se žáci měli již od začátku spolu se zvukovou podobou zaměřit i na psaný text. Neboť později studenti používají fonetický přepis místo korektně napsaného slova daného jazyka.

Hlavním zdrojem osvojení zvukové podoby je právě poslech. Hned od začátku je tímto zdrojem učitel, který musí pečlivě dbát na správnou výslovnost, kterou sám musí zdokonalovat a pracovat na ní. Druhým zdrojem jsou poslechy rodilých mluvčích, které jsou

nejčastěji na hodinách použity ve formě nahrávek. *"Pro nácvik výslovnosti se považuje za nejdůležitější správný vzor (uvědomělé recipování) a nápodoba (imitující produkování)."* (Hendrich, 1988, str. 167) Pro žáky základní školy je nejjednodušší dát jim stručné pokyny o výslovnosti, například co by měly dělat rty či jazyk. Druhou možností je demonstrace výslovnosti, přičemž žáci sami vidí, jak se rty pohybují.

Sluchová cvičení jsou východiskem pro osvojování výslovnosti, právě díky nim si žáci uvědomují rozdíly mezi mateřským a cizím jazykem. Po poslechu by mělo následovat napodobování.



Graf 1 - Graf poukazující na počet výslovnostních a poslechových cvičení

V grafu 6 můžeme porovnat počet výslovnostních cvičení s poslechovými. U výslovnostních cvičení je patrné, že se jim na začátku učebnice věnuje nejvíce a postupně méně a méně. U poslechových cvičení vidíme na konci učebnice vzrůstající tendenci v počtu cvičení, nicméně bychom graf vyhodnotili jako různorodý z pohledu počtu poslechových cvičení. Základem pro osvojení výslovnosti, je správně slyšet zvukovou podobu jazyka a to lze docílit různými způsoby, například pomocí transkripce či výslovnostním napodobením slyšeného vzoru. Právě druhá varianta bývá jednou z nejčastějších, kdy studenti slyší buď izolovaná slova nebo celé věty a poté je opakuji po nahrávce. Všechna tyto imitační cvičení pomáhají k automatizaci výslovnosti, proto dáváme přednost k opakování celých vět před jednotlivými slovy, aby si žáci osvojili také správnou intonaci. V učebnici Raduga po-novomu 2 se výslovnostní cvičení zaměřují

více na opakování oddělných slov. Především se zaměřují na výslovnost speciálních písmen, která v českém jazyce nejsou. V cvičení bývá vždy okolo deseti slov, což je málo pro celou třídu. Spíše bychom přidali říkanky a jazykolamy, které by žáci četli a efektivněji by si osvojili správnou výslovnost.

"Osvojení správné výslovnosti je nutno podporovat, urychlovat a kontrolovat speciálními cvičeními sluchovými a výslovnostními, využitím techniky a popř., i použitím fonetické transkripce." (Hendrich, 1988, str. 168) Neustálým nácvikem si žák zautomatizuje prvotní dovednosti, proto by se tento nácvik měl konat již od první etapy výuky. Důležitou funkci zde plní učitel, který musí dbát na správnou výslovnost již od začátku a musí vynaložit spoustu úsilí a velkou trpělivost. Právě učitel by měl hned od začátku odstranit špatné návyky žáků a vytrvalým tréninkem se postarat o korekci chyb ve třídě.

Jednou z důležitých věcí je, aby se učitel pokusil navodit ve třídě cizojazyčnou atmosféru, tzn., že se postará o vybavení třídy a o její výzdobu, která by měla mít nádech daného jazyka, což může doplnit různými gramatickými pomůckami atd. Ale především by se mělo zamezit používání mateřského jazyka při vyučování. Tento problém se vyskytuje téměř na všech školách, kde učitel, který vyučuje cizí jazyk, přednáší na hodině spíše v mateřském jazyce. Studenti by měli slyšet daný cizí jazyk co nejčastěji, aby si lépe osvojili jeho zvukovou podobu. Pro nácvik bychom do učebnice zařadili různé přednesy básní, zpěvy písní, říkanky či jazykolamy, kde se studenti musí naučit nazpaměť správnou výslovnost i intonaci. (Hendrich, 1988)

10.4 PSANÁ PODOBA CIZÍHO JAZYKA

"Psaný jazyk umožňuje zprostředkovanou komunikaci mezi pisatelem a čtenářem pomocí grafických značek - písma, které slouží k zaznamenávání a vybavování jazykových projevů (funkce zaznamenávací a vybavovací). Hodnota psaného projevu tkví v trvalosti jeho záznamu." (Hendrich, 1988, str. 175)

Při osvojování psané podoby cizího jazyka nevystupuje do popředí pouze rozvíjení dovedností psaní a čtení, ale zároveň napomáhá při zdokonalování cizojazyčného ústního projevu a to v podobě slovní zásoby, mluvnice a i zvukové podoby jazyka.

Grafické prostředky používají psané i tištěné znaky - písmo, které při výuce cizího jazyka většinou používáme stejné jako čeština a to *latinku*. Výhodou pro studenta je, že zná písmena již z mateřského jazyka. Ovšem ruský jazyk latinku nevyužívá, shoduje se jen několik málo písmen, proto jsou žáci povinni naučit se ruskou azbuku hned ze samotného počátku studia. Bez znalosti azbuky nebudou schopni psát ani číst.

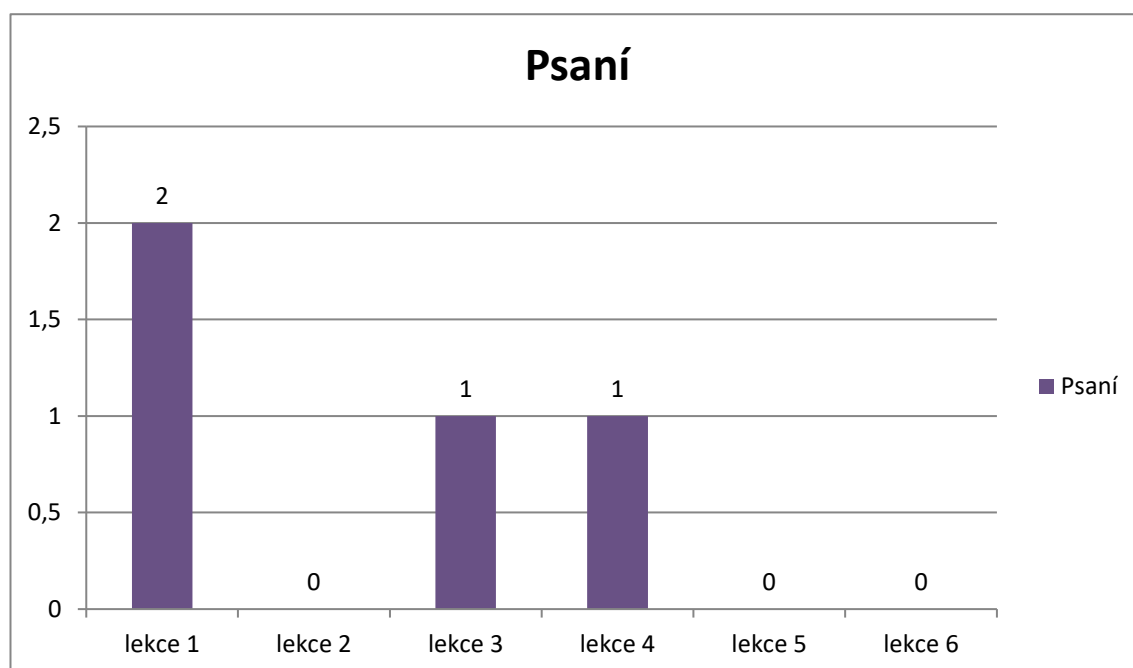
Postupně se k osvojování psané podoby váže i správný pravopisný systém, neboť každý jazyk má své ojedinělá pravidla, které se bezesporu musí každý student naučit a akceptovat zvláštnosti, které se mohou velice lišit od mateřského jazyka. Do pravidel se také počítá psaní velkých či malých písmen, zdali se slovo píše zvlášť nebo dohromady (například: ruský zápor u sloves se na rozdíl od českého jazyka píše vždy zvlášť), pravidla rozdělování slov na konci řádku a dokonce i třeba používání interpunkčních znamének a mnoho dalších. V závislosti na cílech výuky je žák povinen se všechna tyto pravidla, která se vážou k danému cizímu jazyku, naučit.

Když si dítě osvojuje mateřštinu, fáze, kdy se dostává k psané podobě, se odehrává mnohem později a to až po osvojení zvukové podoby mateřského jazyka. Při studiu cizího jazyka je ovšem tento čas zkrácen na poměrně krátkou dobu. Pro psaní, jako řečovou dovednost, se předpokládá úspěšné zvládnutí pravopisu cizího jazyka. To znamená, že žák by měl být schopen znát i takový pravopis slov, kde se nedají aplikovat pravopisná pravidla.

Při osvojování psané podoby cizího jazyka jde především o schopnost převádět zvykovou podobu jazyka v psanou. Je patrné, že jazykový prostředek psaní je bezesporu spojen s ostatními částmi, jako je slovní zásoba, poslech, výslovnost i mluvnice. S psanou podobou se žáci setkávají podobu celého učiva a to v učebnicích. Můžeme tedy říci, že učivem je psaná podoba celého probraného materiálu.

Nácvik psaní je časově náročný, proto by měl učitel využívat k jeho nácviku písemná cvičení především určená k domácí přípravě. Studenti by si měli postupně vštěpovat psanou formu jazyka a dané výjimky při jeho pravopisu. Učitel musí vést žáky tak, aby viděli spojitou vazbu mezi psáním a osvojováním například nových lexikálních jednotek. Právě učitel tvoří důležitou součást v osvojování učiva, a to zejména u psaní výjimek, na které by měl během nácviku poukazovat a upozorňovat na zvláštnosti jejich grafických podob. Pro lepší vštěpení, by měl učitel nová slova sám napsat na tabuli a podtrhovat zvláštní jevy, u kterých by měl používat barev pro lepší kontrast a přehlednost.

Existuje mnoho typů cvičení, která napomáhají k efektivnímu osvojení grafické podoby cizího jazyka. Žáci mohou pouze opisovat různá slova, slovní spojení nebo věty, či doplňovat do textu chybějící slova. Slova pro doplnění mohou být z výběru nebo se doplňují podle smyslu. Cvičení se mohou převádět přepisem tak, že žáci mění osoby ve větách nebo čas děje atp. Samozřejmě všechny tato cvičení neslouží pouze k osvojení psané podoby slov, nýbrž k osvojení i lexikálních a gramatických vědomostí.



Graf 2- Počet úloh zaměřených na jazykový prostředek - psaní

V grafu číslo 7 jsou zaznamenány veškerá cvičení zaměřující se pouze na psaní. Tato cvičení mají zadání: "Napište co...." a dále přesně udávají pokyn žákům, aby napsali několik vět, co se odehrálo atp. Jak je patrné na první pohled cvičení, která podněcují k psaní jakýchkoliv krátkých esejí, téměř chybí.

Ověření zdali si žáci dostatečně osvojili psanou podobu a umějí pravopisná pravidla, může učitel prověřit například na diktátech nebo esejích. Proto bychom přidali do každé kapitoly alespoň jedno souhrnné cvičení pro kontrolu jejich psaní. Toto přezkoušení by se odehrávalo na konci každé lekce po dobrání učiva, na jehož osnově by poté stál daný diktát či esej. V eseji může učitel také vidět, jestli se student naučil nové lexikální jednotky, což bude vidět na výběru slov. Hodnocení ovládnutí písemné podoby můžeme hodnotit prakticky u všech písemných cvičení a písemných projevů.

Pro motivaci žáků bychom do učebnice vložili například rébusy či tajenky a doplňovačky, neboť je všeobecně známo, že herní aktivity podněcují žáky k větší aktivitě. (Hendrich, 1988)

ZÁVĚR

Záměrem bakalářské práce bylo poskytnout užitečné informace, které mohou být předlohou pro výběr vhodných učebnic pro výuku ruského jazyka. V této práci jsme se v praktické části zaměřili na strukturu učebnic, na to co by měly obsahovat a poté jsme tuto teorii aplikovali na učebnici Raduga po-novomu 2. V druhé části naší analýzy jsme podle metodika Josefa Hendricha porovnali a ohodnotili jazykové prostředky v ruské učebnici.

V první analýze, jak již bylo zmíněno, jsme porovnávali strukturní komponenty. Jednou ze tří složek strukturních komponentů je *aparát prezentace učiva*. Učebnice Raduga po-novomu 2 splňuje všechny aspekty, pokud se jedná o obrazové komponenty. Veškeré obrazové ilustrace, fotografie či zvýraznění textu splňují své funkce přehlednosti, názornosti a vhodně doplňují učivo. Avšak pokud se jedná o komponenty verbální, můžeme zde najít některé nedostatky. Mezi největší z nich považujeme veškerá opakující shrnutí, ať už za lekcí nebo za ročníkem, která v učebnici absentují. Druhý problém je u výkladového textu, který má formu zelených tabulek. S tabulkami nanejvýš souhlasíme, neboť pro přehlednost je to nejlepší varianta, ale zvolili bychom pro důležitější tabulky více výraznější barvy. Celá učebnice je přehnaně barvená a nachází se zde téměř všechny odstíny barev, proto bychom použili například červenou pro zdůraznění textu.

Druhým strukturním komponentem je *aparát řízení učebnic*. V této sekci učebnice Raduga po-novomu 2 absolutně selhala téměř ve všech bodech. Učebnice splňuje pouze dva body z celého výčtu. Jako jednu z největších chyb považujeme chybějící sebehodnocení pro žáky spolu s výsledky úkolů a cvičení. Vložili bychom do učebnice kontrolní testy po probrání dané gramatiky či po probrání lekce v rámci opakování pro studenty. Tyto testy by byly vhodné i pro domácí přípravu na závěrečné testy, která zadává učitel. Přidali bychom k těmto testům výsledky stejně jako ke všem ostatním cvičením. Tyto úkoly a cvičení pomáhají upevnit nabyté vědomosti nebo je pomáhají rozšířit, ale bez správných výsledků žáci nemohou ověřovat svá tvrzení týkající se například gramatiky nebo nové slovní zásoby. V této sekci učebnice splňuje opět všechny obrazové komponenty až na jediný bod, a to využití předsádky. Předsádky není použito ke studiu, nýbrž dělá reklamu nakladatelství Fraus, kde propaguje své slovníky

anglického a německého jazyka. Tento prvek hodnotíme také negativně. Doporučujeme využití předsádky pro gramatické jevy či nějaké zajímavosti, co jsou jakýmkoliv způsobem spojeny s ruským jazykem.

Posledním strukturním komponentem je *aparát orientace*. V této části bychom měli připomínky k obsahu, který by se mohl být vyřešen přehledněji, co se týče označení stran. Chybí zde rejstřík, což nepovažujeme za příliš negativní, neboť konstrukce a řešení této učebnice žádný rejstřík nepotřebuje.

V druhé části naší analýzy jsme rozebírali jazykové prostředky, které jsou v učebnici Raduga po-novomu 2 zastoupeny. Jazykové prostředky učebnice porovnáváme s metodikem Hendrichem, zdali je učebnice správně nastavená k osvojování učiva na základních a středních školách. Podložili jsme veškeré informace na grafech, které se vztahují k daným jazykovým prostředkům, pro věrohodnost našeho tvrzení. Pojem jazykové prostředky označuje čtyři základní roviny jazykového systému, jsou to 1. *lexikální prostředky neboli slovní zásoba*, 2. *gramatické prostředky neboli mluvnice*, 3. *zvukové prostředky* a 4. *grafické prostředky*.

Počet nových lexikálních prostředků neboli slovíček je v učebnici až dostačující, pouze bychom je rozdělili do několika úseků vyskytujících se v průběhu lekce v závislosti na tématech a cvičeních, které se k nim přímo vztahují. Po seznámení s novou slovní zásobou by mělo následovat časté procvičování, aby si žáci co nejlépe nově nabyté vědomosti upevnili, což v učebnici není kvalitně vyřešeno. Zvolili bychom cvičení pro efektivnější osvojování nové slovní zásoby, kterých by bylo po slovníčku hned několik, aby vytvořili možnost většího opakování.

Při výuce gramatiky je kladen důraz na jeho praktický nácvik, díky kterému postupně dochází k zobecnění gramatických jevů. Ovšem zjistili jsme, že počet cvičení, která se zaměřují přímo na gramatické jevy, postupně klesají. Podle metodiků by měla mít cvičení gradační křivku. Další problém, který již byl zmíněn, jsou výsledky cvičení, které k učebnici do jednoho chybí. K učebnici existuje pracovní sešit, ovšem ten také nesplňuje dostatečné procvičení gramatiky ani neobsahuje klíč ke cvičením. Lepší variantou by bylo, kdyby se pracovní sešit spojil s učebnicí a cvičení by navazovala na danou gramatiku hned po jejím prostudování. Tím bychom zefektivnili osvojování gramatiky, když by se nacházeli odpovídající cvičení u gramatiky. Dodání klíče se správnými odpověďmi je samozřejmostí.

Při osvojování výslovnosti učebnice nabízí jen pár cvičení. V učebnici Raduga po-novomu 2 se výslovnostní cvičení zaměřují více na opakování oddělených slov. Většinou se tato cvičení zaměřují na výslovnost speciálních písmen, která v českém jazyce nejsou. V cvičení bývá vždy okolo deseti slov, což je málo pro celou třídu. Spíše bychom přidali říkanky a jazykolamy, které by žáci četli a efektivněji by si osvojili správnou výslovnost.

Cvičení, která podněcují k osvojení psaní v učebnici téměř nejsou. Psaní je úzce spojeno s gramatickými jevy a novými lexikálními jednotkami, proto by se této části jazykových prostředků měl student také věnovat. Do každé lekce bychom na konec vložili úlohu, která se zaměřuje na psaní delší eseje, v které se učitel může přesvědčit o osvojení pravopisných pravidel, gramatiky a také vidí výběr slovní zásoby, kterou student používá. Pro motivaci žáků bychom do učebnice vložili například rébusy či tajenky a doplňovačky, neboť je všeobecně známo, že herní aktivity podněcují žáky k větší aktivitě.

Učebnice Raduga po-novomu 2 má pěkné grafické vybavení, avšak po stránce verbálních komponentů a jazykových prostředků prakticky selhala. Oceňujeme zajímavou a netradiční strukturu učebnice, bohužel z pohledu efektivního osvojování ruského jazyka nesplňuje podstatné požadavky učebnic. Velkým problémem se jeví nedostačující počty kvalitních cvičení, která nejsou gradačně poskládána, a tudíž zpomalují efektivitu při osvojování cizího jazyka. Jedním z mnoha řešení by bylo zařadit cvičení z pracovního sešitu do učebnice k odpovídajícím gramatickým jevům pro lepší osvojování. Dále bychom se věnovali vhodnějšímu výběru cvičení, která by zohledňovala velký počet studentů ve třídě. V neposlední řadě bychom vyřešili problém s chybějícími klíči ke cvičením. Tím bychom usnadnili práci učiteli a zároveň by učebnice podněcovala k samostudiu.

Tato práce by mohla být využita pro potenciální směrnik při volbě učebnice. Jakožto budoucí vyučující ruského jazyka mi tato práce pomohla nahlédnout do této problematiky, a v budoucna budu přihlížet ke zjištěným informacím.

РЕЗЮМЕ

Учебник Радуга по-новому 2 отличается удачным графическим оформлением, однако проигрывает в аспекте вербальных компонентов и языковых средств. Мы оцениваем интересную и нетрадиционную структуру учебника, но, к сожалению, с точки зрения эффективного освоения русского языка учебник не соответствует определенным критериям. Значительной проблемой является недостаточное количество качественных упражнений, не организованных градиционно, что замедляет эффективность при освоении иностранного языка. Одним из возможных решений бы было включение упражнений из рабочей тетради в главы учебника, где рассматриваются соответствующие грамматические явления. Кроме этого мы предлагаем уделять внимание выбору более подходящих упражнений, которые бы были рассчитаны на большое количество учеников в классе. Не в последнюю очередь мы бы также разрешили проблему с отсутствием ключей к упражнениям. Это бы не только упростило работу педагогов, но и стимулировало самостоятельную работу учеников.

Данная работа может быть использована в качестве потенциального пособия при выборе учебников. Как будущему преподавателю русского языка, эта работа помогла мне ознакомиться с данной проблематикой и учитывать полученную информацию в будущем.

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

PRIMÁRNÍ ZDROJE ANALÝZY

1. JELÍNEK, Stanislav. *Raduga 2: po-novomu : učebnice ruštiny*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2008, 126 s. ISBN 978-80-7238-700-7.

2. JELÍNEK, Stanislav. *Raduga 2: po-novomu: příručka učitele*. 1. vyd. Plzeň; Fraus, 2008, 88 s. ISBN 978-80-7238-702-1.

3. JELÍNEK, Stanislav. *Raduga 2: po-novomu : pracovní sešit*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2008, 48 s. ISBN 978-80-7238-701-4.

POUŽITÁ LITERATURA

BLATNÝ, Ladislav a Vladimír JŮVA. *Kapitoly z dějin pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1996, 75 s. ISBN 8021012951

ČAPKA, František a Květoslava SANTLEROVÁ. *Z dějin vývoje písma*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998, 96 s., [23] s. obr. příloh. ISBN 8021017929.

ČECHOVÁ, Marie a Vlastimil STYBLÍK. *Didaktika češtiny*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, 251 s. Učebnice pro vysoké školy. ISBN 8004224393.

ŘURDOVIČ, Dušan: *Cesta knihy- Od nejstarších dob do konce starověku*. Tiskárna Charvát, Velké Meziříčí, 1995. 30 stran.

HENDRICH, Josef: *Didaktika cizích jazyků*. Vyd. Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 1988, 498 s. ISBN 14-279-88.

CHODĚRA, Radomír. *Didaktika cizích jazyků: úvod do vědního oboru*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2013, 209 s. ISBN 978-80-200-2274-5.

IVANOVÁ, Jaroslava. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky: jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme*. 1. české vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002, 267 s. ISBN 8024404044.

JEAN, Georges. *Písmo, paměť lidstva*. Překlad Hana Tomková. Bratislava: Slovarť, 1994, 224 s. Horizonty (Slovarť). ISBN 8071451150.

JELÍNEK, S., OLIVERIUS, Z.: *Metodické problémy vyučování cizím jazykům*. Vyd. SPN, Praha, 1980, 224 s. ISBN 14-011-80. JOSKOVÁ, Markéta. *Analýza učebního souboru Raduga po novomu* [online]. 2012 [cit. 2015-03-20]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Eva Malenová. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/322003/pedf_b/>.

JŮVA, Vladimír a Vladimír JŮVA. *Stručné dějiny pedagogiky*. 4. rozš. vyd. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1997, 76 s. ISBN 8085931435.

KOLÁŘ, Zdeněk, Věra RAUDENSKÁ a Věra FRÜHAUFOVÁ. *Didaktické znalosti a dovednosti učitelů: co by měl učitel znát a co by měl umět*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2001, 174 s. ISBN 8070443618.

KURELOVÁ, Milena. *Pedagogika*. 2., upr. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita. Pedagogická fakulta, 1999, 167 s. ISBN 80704206851.

MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1990, 111 s. ISBN 8021002107.

MOJDL, Lubor. *Encyklopedie písem světa*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005, 181 s. ISBN 8072772880.

OBST, Otto a Zdeněk KALHOUS. *Školní didaktika*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, 178 s. ISBN 8070679204.

OPATRIL, Stanislav. *Pedagogika pro učitelství prvního stupně základní školy*. Vyd. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1985. ISBN 14-458-85. 206 stran.

PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média: příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 1998, 148 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 8085931494.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Vyd. 1. Stařeč: INFRA, 2005, 113 s. ISBN 8086666247.

Učebnice pod lupou. Editor Josef Maňák, Dušan Klapko. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2006, 123 s. Pedagogický výzkum v teorii a praxi, sv. 4. ISBN 8073151243.

ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Na počátku byl Sumer*. Vyd. Panorama, Praha 1983, 264s. ISBN 11-115-83. 264 stran.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 239 s. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024745909.

SEZNAM POUŽITÝCH SCHÉMAT A TABULEK

GRAFY:

Graf 6- Shrnutí jazykových prostředků

Graf 7- Procentuální zastoupení všech úloh v učebnici

Graf 8- Slovní zásoba

Graf 9- Počet úloh zaměřených na slovní zásobu

Graf 10 - Počet úloh zaměřených na mluvnici

Graf 3- Graf poukazující na počet výslovnostních a poslechových cvičení

Graf 4- Počet úloh zaměřených na jazykový prostředek - psaní

OBRÁZKY:

Obrázek 1- Проверьте чему вы научились (Jelínek, 2008, str. 47)

Obrázek 2 - Ilustrace (Jelínek, 2008, str. 8)

Obrázek 3- Návod k učebnici 1 (Jelínek, 2008, str. 5)

Obrázek 4- Návod k učebnici 2 (Jelínek, 2008, str. 5)

Obrázek 5- Návod k učebnici 1a (Jelínek, 2008, str. 5)

TABULKY:

Tabulka 1 - Aparát prezentace učiva - (Kalous, 1998, str. 29)

Tabulka 2- Aparát řídicí učení- (Kalous, 1998, str. 29)

Tabulka 3- Aparát orientační- (Kalous, 1998, str. 29)

Tabulka 4- Globálně pojatá stupnice- (SERR, 2002, str. 18)

Tabulka 5- Aparát prezentace učiva -verbální komponenty

Tabulka 6- Aparát prezentace učiva- obrazové komponenty

Tabulka 7- Aparát řízení učebnic- verbální komponenty

Tabulka 8- Aparát řízení učebnic- obrazové komponenty

Tabulka 9- Aparát orientace- verbální komponenty

Tabulka 10- Mluvnice v učebnici Raduga po-novomu 2 (Jelínek, 2008, str. 3-4)